

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 62 (1181)

Субота, 3 жніўня 1957 года

Цана 40 кап.

Развіваць мастацкую крытыку

Прынцыповая і патрабавальная крытыка — чужы дарода мастака і шчыры прыяцель глядача. Кваліфікаваная і добра сумленная крытыка, якой уладзівае мастарства і добры густ, адназначна становіць чую ролю ў творчым жыцці жывапісца і скульптараў, кампазітараў і артыстаў. А крытыка непрынычывая і абывакая заўсёды выклікае ў мастацкіх калектывах пачуццё незадавальнення і замінае іх плённай дзейнасці.

Яшчэ больш складаныя задачы ў даследчыцкай гісторыі мастацтва, якія павінны валодаць асабліва глыбокай адукацыяй, умением з сапраўднай партыйнай прычыновасцю аналізаваць розныя працы ў гісторыі мастацтва, кампазітарскіх і іншых творчых арганізацыях. Тут адназначна шкоднее як беспастаўнае захвалванне ўсяго, што зрабіў за сваё жыццё мастак, так і агульнае ганьбаванне працы сумленнага майстроў за тое, што ў іх пошуках часам здараліся няўдачы або памылкі.

У размовах аб мастацкай крытыцы можна часта пачуць, што яна сур'ёзна адстае ад жыцця. Гэта слушна. Але праба адзначыць, што за апошні час мастацтвазнаўства дасягнула пэўных поспехаў.

Вышлі ў друку манаграфіі аб акцёрах і жывапісцах, кнігі па гісторыі мастацтва і выяўленчага мастацтва Савецкай Беларусі. У Акадэміі навук БССР, тэатральна-мастацкім інстытуте і кансерватарыі агураваны калектывы навуковых работнікаў і крытыкаў, у тым ліку і маладых. Іх абавязак вывучаць гісторыю нашага мастацтва і адкавацца на важнейшыя падзеі ў творчым жыцці рэспублікі.

Сталі больш зместоўнымі і цікавымі ў форме рэцэнзій на сімфанічны і камерныя канцэрты, спектаклі, кінофільмы, пасобныя артыкулы аб жывапісных палатнах, скульптурных кампазіцыях і станковай графіцы.

Асабліва многа праца пра тэатр імя Янкі Купалы. На кніжных паліцах можна знайсці манаграфіі аб даваеннай творчасці тэатра, пра яго выдатных майстроў У. А. Уладзімірава, Б. Платонава, У. А. Крыловіча, Г. Габэва. Задзеянне ў выдавецтва манаграфія пра П. Малчанова.

Усё-ж многае ў гэтай галіне яшчэ турбуе, выклікае трывогу.

Кнігі за кароткі час выданы не так ужо і мала, артыкулаў напісана багата, але іх якасць у шэрагу выпадкаў вымагае значнага паліяпнення і ўдасканалення. Многія важныя творчыя праблемы застаюцца ў манаграфіях нявырашанымі і яшчэ чакаюць сваіх даследчыкаў.

Так, чытаючы кнігі аб тэатры, нельга склаці пэўнага ўяўлення аб яго нацыянальнай і мастацкай спецыфічнасці, аб мастацтве рэжысуры і артыстаў, аб тым, чым узабачае беларускі нацыянальны тэатр агульнасаюзнае савецкае мастацтва. А некаторыя аўтары, слухна выступаючы супраць буржуазна-нацыянальнай ідэалізацыі далёкай мінуўшчыны на сцэне, абыходзяць становячае значэнне жанравага багатага беларускага тэатра. Элементы нацыянальнай музыкі, песні і танца, на іх думку, неарганічны драматычным спектаклям, зніжаюць іх рэалістычнае гучанне, нават надаюць ім фармілістычны рысы. Гэта ў той час, калі амаль усе ўкраінскія тэатры і цэнтр з'яўляюцца музычна-драматычнымі. Вядома, што і беларускі глядач з прыхільнасцю ставіцца да сцэнічных твораў з багатымі элементамі нацыянальнага фальклору («Паўлінка», «Несцерка», «Пяць жаваранкі» і інш.).

У манаграфіях аб акцёрах правільна сцвяржаецца, што ўсе яны выхаваны на трынаццаці годзе метадзе сацыялістычнага рэалізму, пад высокародным уплывам рускага савецкага тэатра. Але ў чым індывідуальна і нацыянальна спецыфічнасць іх творчай манеры, якія ў беларускіх майстроў схіляюцца ў мастацтве і што яны адмаўляюць, — застаецца няясным. Невыраза гаворыцца і аб тым, якія, напрыклад, канкрэтныя адрозненні ў творчым пачырку таленавітых камедыйных акцёраў Г. Габэва і А. Ільінскага, або што агульнага і індывідуальнага ў мастацтве Б. Платонава і У. А. Уладзімірава.

Наша крытыка павінна больш настойліва выступаць супраць шэрасі і нуды ў тэатры, за зместоўнага савецкага рэпертуару і высокую якасць яго сцэнічнага ўвасаблення, дамагацца творчай актывізацыі беларускай драматургіі, клясыцызацыі аб смелым вылучэнні маладых рэжысёраў і акцёраў, пра багачце сцэнічных жанраў.

Сапраўдным мастацтвам і добрым густам не заўсёды вызначаюцца і артыкулы нашых музыкантаў. Не адкавацца ў іх належнай творчай актывізацыі. Да гэтага часу не выдана ніводнай грунтоўнай працы па гісторыі беларускай музыкі, аб тэатры оперы і балету. Навукова-даследчая работа ў гэтай галіне ў кансерватарыі і Акадэміі навук разгорнуты пакуць вельмі слаба. Няма цікавых манаграфій аб беларускіх кампазітарах, музычных калектывах і выдатных выканаўцах, нават аб такіх, якія атрымалі ўсеагульнае выдасці (напрыклад, Р. Шырма, Г. Штовіч, І. Жыновіч і інш.). Музыканыя крытыкі да гэтага часу працуюць пераважна ў адным жанры рэцэнзій. Вельмі абмежаваныя да кадры, якія, нажалі, не панаўляюцца за лік выпускнікоў кансерватарыі. За апошні час радка выступаюць з артыкуламі ў друку нашы кампазітары і выканаўцы. А між тым да іх кваліфікаванага слова асабліва чужа прысцуююцца творчыя моладзь і аматары музыкі.

Надзённым абавязкам музыкантаў — поруч з падрыхтоўкай грунтоўных манаграфій аб кампазітарах, выканаўцах і творчых калектывах, пашырэнне жанры крытыкі, павысць дэ густ і літаратурнае майстэрства. Апрача рэцэнзій на канцэрты, праба часцей выступаць у друку з матэрыяламі аб важнейшых падзеях музычнага жыцця, з абгульняючымі артыкуламі па асобных жанрах сімфанічнай і камернай музыкі, аб опернай і балетнай творчасці, больш аператыўна адкавацца на новыя творы прафесіянальных і самадзейных кампазітараў.

Крытыцы належыць вялікая роля ў выхаванні музычных густаў нашай моладзі, у прапагандае лепшых узорнаў сімфанічнай творчасці.

Выданыя новыя кнігі і па выяўленчаму мастацтву Савецкай Беларусі. Але амаль усе яны напісаны ў папулярна-журнальным стылі, без спробы зрабіць сур'ёзныя тэарэтычныя і гістарычныя абгульненні вынікаў развіцця беларускага мастацтва за сорок год. Няма ў манаграфіях выразнай ацэнкі напружанай ідэйнай барацьбы, якая адбылася паміж рэалістычным і мадэрнісцкім напрамкамі ў мастацтве. Крытыкі гэтага жанра радка адгукваюцца на надзёжныя тэмы і падлюць свой голас пераважна ў дні выставак, якія, нажалі, наладжваюцца не так ужо і часта.

Па-сапраўдному не вывучаецца вялікі творчы вопыт беларускай кінематографіі. А між тым яна мае цікавую гісторыю і багатую снадчыню. У гэтай галіне сваймі ўспамінамі сур'ёзную дапамогу даследчы-

нам маглі-б аказаць старэйшыя майстры беларускага кіно.

Да свята саракагоддзя Савецкай улады засталася не багата часу. Гэты час пажадана выкарыстаць з максімальным напружаннем для падсумоўвання творчага вопыту беларускага мастацтва, асвятлення важнейшых падзей і яго развіцця, а таксама для шчырай размовы на важнейшыя сучасныя тэмы творчага жыцця.

Але наперадзе яшчэ адна векапомная дата ў гісторыі нашага народа — саракагоддзе Савецкай Беларусі. Больш года застаецца да святажнага юбілея. Высокародны абавязак мастацкай крытыкі — да гэтага часу падрыхтаваць новыя каштоўныя працы.

Тут шырокае поле дзейнасці для крытыкаў і мастацтвазнаўцаў усіх жанраў. Добра было-б, каб да юбілея паявіліся кнігі па гісторыі сцэнічнага мастацтва нашай рэспублікі, кіно, музыкі і выяўленчай творчасці. Чытач таксама чакае грунтоўных манаграфій аб выдатных майстрах нацыянальнай культуры, глыбокіх даследаванняў у галіне дараўноўчай і сучаснай народнай творчасці, мемуараў старэйшых дзеячоў беларускага мастацтва, высокакаснага выдання рэпрадукцый твораў нашых жывапісцаў і скульптараў з кваліфікаваным літаратурным каментарыем.

Наспела пара выдаць кнігі аб творчым шляху тэатра імя Янкі Купалы, Якуба Коласа, оперы і балету, акадэмічнай капелі, сімфанічнага і народнага аркестраў, аб беларускай кінематоцы, аб найбольш таленавітых самадзейных калектывах. У манаграфіях асноўную ўвагу належыць аддаць вельмі значнай ролі гэтых калектываў у ўвасабленні беларускай і агульнасаюзнай савецкай мастацкай культуры.

У актывізацыі крытыкі заікаўлены і першыя друк. Тут патрэбны агляды і нарысы, замалюўкі на тэмы мастацтва, літаратурныя партрэты майстроў, іх успаміны і іншыя матэрыялы па рознастайных праблемах творчасці.

У мастацтвазнаўстве і крытыцы агураваны значныя сілы. Але яны могуць быць выкарыстаны з сапраўдным племем пры той умове, калі аб гэтым сур'ёзна паклапоцца нашы творчы саюзны, а таксама Інстытут мастацтва, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР.

Масква фестывальная

Велічна выгядае ў гэтыя дні Масква — старажытны і вечна юны горад, сталіца нашай Савецкай дзяржавы. Звініць на яе вуліцах смех, гучыць мова ўсіх катывентаў зямлі, развіваюцца сцягі 120 краін свету, юныя прадстаўнікі якіх з'ехаліся на VI Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў падружжца, пагаварыць аб міры, аб будучыні.

І калі наглядзець шматлікія сустрэчы на плошчах і вуліцах фестывальнай Масквы, яскрава ўседамляецца, што моладзі непартрбны ніякая «халодная вайна», ніякія захопніцкія планы імперыялістаў свету, ніякая атамная історыя. Мір, дружба, будучыня без ніводнай хмурынкі на гарызонце, цвёрдая вера ў заўтрашні дзень — вось што трэба гэтым юнакам і дзяўчатам з чыстымі думамі і адкрытымі, светлымі поглядамі.

— Пахай жывуць арабскія краіны! — крычаў ён. — Пахай жыве Ірак! Пахай жыве Саудаўская Аравія! Пахай жыве мір і дружба паміж Савецкім Саюзам і арабскімі краінамі!

Своеасаблівы магнітам, цэнтрам усіх сустрэч у гэтыя дні з'яўляецца Красная плошча. Кожны дзень тут можна ўбачыць дзесяткі дэлегацый з усіх краін свету, якія прыходзяць сюды перадаць прывітанне старажытным крэмаўскім сценам.

Вось аўтобус, у якім сабраліся пакады Красную плошчу дэлегаты Чорнай Афрыкі, абкружылі масквічы. Мадельная белакосая дзяўчынка становіцца на пальчыкі, каб дастаць да акна, дзе сядзіць маладая негрыянка. Незнаёмы дзяўчыны чалавек падхопілае яе і падносіць да акна.

хор (мастацкі кіраўнік самадзейны пампазітар Н. Сакалоў).

— Званне лаўрэата да многага абавязвае, — гаворыць кіраўнік азербейджанскіх спевакоў. — Агляд паказаў, што нам трэба яшчэ вельмі многа працаваць, шліфаваць вакальную культуру, майстэрства.

Больш 20 рознастайных конкурсаў будзе праведзена ў час фестываля. У склад журы ўваходзяць вядомыя майстры мастацтва. Сярод іх — індыйскі кінарэжысёр Ахмет Абас, спевакі Тіто Скіна (Італія) і Ева Бандроўска-Турска (Польшча), кампазітар і дырыжор Панчо Валадзіраў (Балгарыя), народны артыст СССР Давід Ойстрах, папулярыні ў Італіі спявак Армандо Ромео і многія іншыя.

У гэтыя дні на эстрадах, пабудаваных на плошчах Малакоўскага, Пушкіна, Манежнай, каля ўваходу на Усеагульнае сельскагаспадарчае выстаўку, у канцэртных залах тэатраў з канцэртамі выступаюць госці Масквы — дэлегаты фестываля. Гасцінцыя масквічы гарача іх сустракаюць. І народка аўтобусы, у якіх прыязджаюць на канцэрты дэлегаты фестываля, масквічы літаральна абсаджваюць кветкамі.

Рознастайная праграма Маскоўскага фестываля. Тут і сустрэчы па прафесіях, і грамадзянскія мітынгі ў абарону міру ў час галадыні выбуху атамнай бомбы ў Хірасіма.

А вось венгерца Лайош Берто-Шамаці міркуе сустрэцца з Героем Савецкага Саюза Алексеем Марэсеевым. У час фашысцкага мяцяжу ў Венгрыі Лайош абараняў будынак гарэма партыі. Яго расстрэльвалі, але ён пудам застаўся жывым. Каму-каму, а яму ёсць што раскажаць юнакам і дзяўчатам аб свабодзе, незалежнасці, аб тым, якой цаной яны дасталіся венграм.

Вядомы пісьменнік і грамадскі дзеяч Назым Хімет, які вярнуўся ў Маскву з пазякі па краінах народнай дэмакратыі, сказаў:

— Я думаю, што ў фестывальным дні Масква дасць адказ на ўсе пытанні, якія хвалюць маладых людзей розных палітычных поглядаў і перакананняў, якія

Салістка Беларускага дзяржаўнага Вялікага тэатра оперы і балету С. Гулевіч — удзельніца Сусветнага фестываля моладзі. На задку: С. Гулевіч выступае ў суправаджэнні заслужаных артыстаў БССР цымбалістаў С. Навіцкага і Х. Шмелькіна.

Нядаўна мы былі сведкамі незабыўнай сустрэчы калі маскоўскай гасцініцы «Яраслаўскага». Сірыйская дэлегацыя, якая прыхакала на дзень раней, сустракала сваіх братоў — егіпцянаў. Размахваючы нацыянальнымі сцягамі, сірыйцы акружылі егіпцянаў. Увечер, як гэта часта бывае ў падобных выпадках, стыхійны мітынг. Моцныя маюльцы далоні залучалі ў гарачыя сямейныя поціскаў, залучалі пад светлым маскоўскім небам нацыянальныя песні. На дрэфках сірыйскіх сцягоў паявіліся егіпцянскія сцяжкі.

— Егіпет заўсёды будзе братам Сірый! Мы не адкадзім свабоды! — пачуліся шматлікія воклічы.

— Мір — дружба! Мір — дружба! — парывалі крычалі прысутныя.

Да і далучаліся прадстаўнікі Лівана. Дужыя юнакія рукі ўзялі аднаго ліванца.

Дзяўчына-негрыянка пашчотна глядзіць непакорныя віхорчкі дзіцяці, ласкава ўсмехаецца. І ў гэтыя хвіліны чамусьці, як ніколі раней, выразна адчуваец пачуццё маці, пачуццё, адволькавыя для ўсіх жывых свету — ці то негрыянка з гарачай Афрыкі, ці албанка з высокагорнай Албаніі.

VI Сусветны фестываль — значны творчы экзамен для савецкай моладзі. Нядаўна ў Тэатры кіноацэра члены журы ўсеагульнага мастацкіх конкурсаў уручылі 30 залатых медалей пераможцам конкурсаў. Залаты медаль атрымаў Беларускай аркестр народных інструментаў, якім кіруе народны артыст БССР І. Жыновіч. Званна лаўрэатаў трэцяй ступені ўдасцены танцавальны калектыв Гомельскага палаца культуры чыгуначнікаў імя В. І. Леніна (кіраўнік заслужаны дзясч мастацтва БССР А. Рыбальчанка) і Азербейджанскія калгасны

Прадстаўнікі брацкіх народаў — удзельнікі фестываля ў Маскве. Фото В. Львов.

С. Самсонаў, прадстаўнік мастацкай самадзейнасці працоўных рэзерваў рэспублікі, удзельнік Сусветнага фестываля моладзі. Фото І. Салавейчыка.

прыехаў сюды, хвалюць усе пакаленне. Гэта пытанне аб тым, як зрабіць пшчаслівым і свабодным свой народ, як трэба жыць, каб моладзь зямнога шара любіла мір і дружбу.

...Нудоўная ў гэтыя жыццёвыя дні Масква. На яе вуліцах гучыць мова ялі катывентаў зямлі. І ў сэрцах усіх, хто прыхаў на фестываль, гучаць тры простыя і вялікія словы: Мір, Дружба, Шчасце!.

М. ДАНИЛЕНКА, В. ШЫМУК (нашы спецыоры).

Жнівеньскімі днямі

У гарачыя жыццёвыя дні спелым зернем пахнуць калгасныя палеткі, прасторныя, небасжыны. Бывае, стары Язеп Шкраба выбірае сабе масціну дзе-небудзь на ўзгорку, каб далёка відаць было, ды глядзіць — не наглядзіцца.

Палетка адным сваім краем падыходзіць да лесу, другім — амаль да самага парку. Калісьці гэты парк, як і большасць зямлі навокал, належаў магнату Радзівілу. А вуль той кавалак поля, дзе роўнымі радкамі выстраіліся ільняныя снаны, — яго амістрыні. Маладая пэўна не ўсе і чулі пра яе, а Язеп Шкраба і цанер магне паясціцу, калі яна, нібы той барометр, усхадзіла на пераменну надвор'я. У маладосці ён параскідаў сваё здароўе па чужым полі. І не толькі ён.

Летам на панскія гоні выхадзіла амаль палавіна вёскі Агародніку. Для тагога выпадку ў амістрыні была прызначана «даравая капежка». Чалавек, якому яна даставалася, павінен быў не звяртаць увагі на стому і пот, што заліваў вочы, а ісці да ісці на пераезд з касою ці сярпом, каб і другія не адставалі.

— Бокам вылазілі ўсім каспам тыя пядзьдэсят пі, скажам, семдзесят грошаў, — прыпамінае стары Язеп.

Таму селянін, які лічыў за вялікі грэх сказаць бласлое слова пра хлэб, часам усклікаў у рощыцях:

— Каб яна, дабрэдзетка такая, не спажыла яго!..

Мінулі гады. Новае жыццё прышло на туютую зямлю. Па-новому шуміць абжына, па-іншаму глядзіць на яе стары Язеп.

— Усё навакол — наша, кадкаснае!

Язэпава служба — вартваць ураджай. Служба па гадах і здароўі. Праўда, халы многа.

— Узедзі-б вы, дзядзька Язеп, майго кава, — прапанаваў яму старшыня калгаса Уладзімір Пішчанка. Але Язеп і слухаць не захачеў:

— Хай лепш да малатарні павязе які літві воз ільну... Не рукамі — машынай выперабел гэты лён. Іван Тульцкі, машыніст ільноперабілкі, на здзіўленне палатова вартуўніка за які тыдзень паклаў напрост пядзьдэсят з літвін гектараў.

Быў час, калі ў гэтую шару ўсё поле ажно разгалагала ад

грувату пранікаў, якімі маладзіцы абывалі дён. Цяпер амаль у кожным зягне гудзе ільноперабілкі, і стары прыжметна хвалюцца: якая Зося перамажа ў саборнічых! Справа ў тым, што пядзь ільноперабілкі зягнеў у калгасе ўначальваюць Зося і Ганановіч, Камілак, Плякса, Шуста і Верамейчык.

— Летас адны толькі нашы Зося прынеслі ў калгасе без малаго мільён рублёў, — кажа старшыня калгаса. — І ў гэтым годзе не менш будзе.

Дзвучаты спынаюцца. Трэба, каб уся ільнянолька лягла пад жнівеньскія росы, талы і валажы будзе шаўкавістае, мопае.

— Расы, яна як кама, — зірнуўшы на мокрыя боты, сказаў дзядзька Язеп. Ён толькі што прышоў з ільнянога палетку да камбайнаў. — А вуль яны чакаюць, каб хутчэй раса на жытце абветрыла.

Яшчэ заўчора ў калгасе спраўлялі жэжыкі. А сёгоння з-пад камбайнаў Рыгора Ермака, Паўлюка Шыцько і Каліміра Шкрабы ўжо даставалі ў сярпны не адна аўтамашына абжыжа. Зерне ачысцілі, ссыпалі ў засек.

нымі кароннымі пасевы цукровых буркоў, растуць грамадскія будынікі: чатырохрадны кароўнік, крыты ток з цёмна-танай пляцоўкай, зернесушылка.

— Не адны мы будзем — усе калгасы, — гаворыць пельяры. — Вось пвікі раскпалі — ажно ў Гарадзею прыязца за імі ехаць.

Дарэчы, пра цыкі. У раёне 27 калгасаў. У кожным ні на адзін дзень не спыняецца будзённіцтва. Але патрэбная цыкі не заўсёды знойдзеш у Ільнянскім, а не прыбываць-жа «капечныя», скажам, гонту.

У многіх выпадках калгасныя кіраўнікі проста не могуць зразумець, як гаворыцца, у чым тут цыкі аўтамашыны, жыярак, а запасных частак і не пытай. І вось ужо, нібы той грэб-падасвінак пасяла дажджу, паявілася новая пасада ў калгасе — «экспедытар». Яго абавязак: даставець усё тое, чаго не хапае. Без сведкаў і на завшыаных днах, безумоўна.

Хай прабыць нас Васіль Плякса, «экспедытар» калгаса імя Бутузава. Халы ў яго больш, чым у палатова вартуўніка, а карысці... нікай. Ды ён і сам абурасца:

— Я-ж кажу: прайдзіце-сама кланяецца, Колькі крадзе-нага бензіну, пакрышак, шыферу суціль... Значыць, усё

гэта і на базах было, ды спылю.

І сапраўды, калі-б аднаведчыкі арганізацыі які след вывучалі патрэбы калгасаў (а гэта не тыя маламоцныя калгасы, што былі пядзь год таму назад!), то прышлі-б да вываду, што так далей справа ісці не можа.

— Тысячы і тысячы дзяржаўных рублёў пльыве ў кішэні злodeў, — гаворыць Васіль Плякса і тым не менш кожны дзень скрабе патыліну: да каго ісці, дзе размыцца ганталёў, пакрышак, шыферу...

А між тым работа не становіцца больш палатова пры дэмакразе механізатараў дажынаюць жытэ і адны з першых кожны дзень скрабе патыліну: да каго ісці, дзе размыцца ганталёў, пакрышак, шыферу...

Характэрна, што ў калгасе ўжо цанер рыхтуюць аснову пад ураджай будучага года. На балоне ў валах падысхае 3 259 тон торфакарпін на ўгнаенне, узарана гектараў стэ зямлі. Уборку атаву, і пойдзе пад азімну 120 гектараў камяшынніча. Прычым не абывае ягота: добры Ураджай камяшынніча сабраў сёлета калгас. На полі стаяць 83 стагі вядзінка корму. Камяшынны/касіні трактарнымі касілкамі — чатыры трактары былі заняты на гэтай вабоце.

Бывае, сыйдучца разам палатова вартуўнік Язеп Шкраба з калгасным конюхам Кастусём Камалчом, разгаворачацца:

— Будзем сёлета з багатым хлэбам, — скажа Язеп.

— Давя што! — згодзіцца конюх. — І з кормам будзем, а значыць з малаком і мясам... Многія, глядзі, на выстаўку ў Маскву трапляць.

У такіх выпадках палатова вартуўнік пачынае хвалюцца, не спершы і скажа:

— Га, табе, брат, выстаўка, нябось, і сніцца.

— А чаму і не сасніць харошае?

Пабываў летас калгасны конюх у Маскве на Усеагульнам сельскагаспадарчым выстаўку, прыбыв агуль шмат усякіх навін і уражанняў. Потым, жахуць, не было дня, каб не расказваў аб іх калгаснікам. І галоўнае, што сказаў адрозу, як толькі перарастуўшы парог хаты:

— Цанер сто гадоў жыць буду! Ехаў туды — думаў: пагляджу на Маскву — і можна паміраць. А павуў там, наглядзеўся ўсёго — і кажу: не згоден паміраць... Вось!

— Скажы, а мяне могуць накіраваць туды... ну хоч першы? — пытаецца ў яго вартуўнік.

— Могуць, братка ты мой, — упуўна гаворыць конюх. — Вось уладкуе ураджай — паедзеш.

Неабжыжны калгасны па-

леткі. Толькі ворнай зямлі ў арцелі, як гаворыць вартуўнік, тысяча і яшчэ сто гектараў. А ніяк і на такім прасторы не ўмяшчаюцца інтарсы чалавека, які на працягу доўгіх год свайго жыцця ўпершыню ўгледзеў сапраўднае людскае шчасце, адчуў сваю чалавечую годнасць.

... Вечарам, калі ўжо сонца садзілася за недадзілі лес, дзядзька Язеп усё яшчэ быў на полі. Ён глядзеў на камбайны, якія дакшвалі вліж жытэ, нежк міжвольна ўсёны называў гаспадарчыя нумары маш

Да агляду кулбасветустановаў

Мацею сувязі з жыццём

Сустронь слаўную гадвіну Вялікага Кастрычніка новымі дасягненнямі ў палітычнай культурынага абслугоўвання насельніцтва — такое імяне ўсіх работнікаў культуры Брэсцкай вобласці. Яны ўзялі на сабе канкрэтны абавязавальства, якія паспяхова выконваюцца. Кіносетка вобласці абслугоўвае ў першым поўгоддзі глядачоў на сто тысяч больш у параўнанні з тым-жа перыядам мінулага года. Вялікіх поспехаў у кіноабслугоўванні насельніцтва дасягнулі работнікі кіносеткі Лагішынскага, Баранавіцкага і Столінскага раёнаў.

Многія сельскія кінемеханікі значна перавышваюць узяты на сабе абавязавальства. Сярод іх — А. Кавалюк, Н. Кавалюк, Е. Пікус (Лагішынскі раён), А. Дабрынец, О. Шаўчук, І. Казлоўскі (Столінскі раён), К. Баробуцькі (Брэсцкі раён) і многа іншых. Добра паставілі кіноабслугоўванне насельніцтва ў Біяцкім, Целяхавіцкім, Антопаўскім і Пружанскім раёнах.

У гонар саркаказды Советскай улады Федусі праводзіцца кінофестываль на тэму «За Гладу Советам». Насельніцтва паказваюцца фільмы пра Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, пра Камуністычную партыю і правадыра В. І. Леніна, пра дасягненні Советскай дзяржавы ў галіне сацыялістычнага будаўніцтва. Добра праходзяць фестывалі ў Івацкім, Ружанскім і іншых раёнах.

Брэсцкі драматычны тэатр імя Ленінскага камсомола рыхтуе да 40-годдзя Кастрычніка новыя спектаклі: «Пракляццё заклімаў» Васілеўскага, «Находны марш» Галяча, «Разгром» Дабрынецка. Добра прыняты глядачом спектакль «Крэмеўскія кураты» Пагодына, паставлены Івацкіна.

Цяпер калектыв тэатра шмат увагі надае абслугоўванню калгасаў аддаленых раёнаў вобласці. Сельскія глядачы прагледзілі спектаклі «Крышталёвыя крыніцы» Бондаравой і «Незамышлены» Назарова.

Ламы культуры, сельскія клубы, бібліятэкі прапаноўваюць гістарычныя рамані XX і сёду КІСС, перадачы выдатных сельскіх калгаснікаў і наватараў прамысловасці. Работнікі культуры дзейна дапамагаюць партыйным і советскім арганізацыям у паспяховай выкананні ўзятых вобласцю сацыялістычных абавязавальстваў па рэзкаму павелічэнню вытворчасці прадукцыі жывёлагадоўлі. Дастойна сустронь слаўны лобей Советскай дзяржавы рыхтуюцца Рубельскія сельскія клубы (загэдач тав. Антопаўскага). Для калгаснікаў сельсапрадзельні «Сіаг камунізма» ў бягучым годзе ў клубе прычытаюць больш 27 лекцыяў і дэкадаў. У сярод іх — В. І. Ленін — стваральнік першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, «Азнамянуем саркаказды гадвіны Вялікага Кастрычніка новымі поспехамі ў далейшым уздыме сельскай гаспадаркі арцыі» і на іншыя тэмы.

Значнае месца ў рабоце клуба займае прапаганда кнігі. У бібліятэцы клуба больш 500 чытачоў, з якіх палова — калгаснікі, перадачы сельсагаспадарчых вытворчасці. Тут сістэматычна праводзяцца канферэнцыі чытачоў, літаратурна-мастацкія вечары. У гэтым годзе праведзены канферэнцыі чытачоў па творах «Глыбін — Гарадок» Л. Обухавой, «Узнатая паліна» М. Шалява, а таксама на тэму «В. І. Ленін — вялікі правадыр і настаўнік працоўных».

Калектыв мастацкай самадзейнасці Рубельскага клуба рыхтуе спецыяльную праграму, прысвечаную 40-й гадвіне Кастрычніка. Удзельнікі самадзейнасці за апошні час дасягнулі вельмі значных поспехаў. У клубе кожны месяц дэманструюцца 14—15 новых мастацкіх фільмаў. Паміж іх добра абформлена; два разы ў месяц выходзяць насенная і сетавага газеты. У чарговым тэатры жывёлагадоўчы фермы паказаны вынікі працы жывёлагадоўч і ход сацыялістычнага спаборніцтва.

Работу клуба ўзначальвае совет з дзевяці чалавек.

Уся работа, якая праводзіцца ў клубе, падпарадкавана адной мэце — дапамагчы свайму калгасу «Сіаг камунізма» дабіцца

яшчэ большых поспехаў у рэалізацыі грамадскай гаспадаркі.

Рознастайную работу сярод працоўных вядуць Лагішынскі і Маладзечанскі сельскія клубы (Іванавіцкі раён), Рачніцкі і Плотніцкі (Столінскі раён), Стрыгаўскі (Кобрынскі раён) і іншыя клубы.

Палітычнае работа масавых бібліятэк. Іх чытачамі з'яўляюцца 525 тысяч працоўных. Цяпер ва ўсіх бібліятэках вобласці праводзіцца канферэнцыя на тэму «В. І. Ленін — вялікі правадыр і настаўнік працоўных». Абласная бібліятэка праводзіла і разаслала па ўсе кулбасветустановаў адвадзеныя бібліяграфічныя і метадычныя матэрыялы. Прапаганда кнігі больш актыўна пачалі займацца працоўныя і комсомольскія арганізацыі.

Усё больш масавы характар набывае мастацкая самадзейнасць. Пры ацэхах культуры працуе каля двух тысяч харавых, танцавальных, музычных талентаў, якіх удзельнічае 25 тысяч чалавек. У вобласці створана 220 агітацыйна-мастацкіх брыгад, якія сістэматычна выступаюць у калгасах. У рэпертуры агітацыйна-мастацкіх брыгад шырока выкарыстоўваюцца мясцовыя матэрыялы.

Наша мастацкая самадзейнасць адчувае вострую потребу ў музычных кіраўніках гуртоў. З гэтай мэтай пры музычных школах створаны шасцімесечныя курсы калгасных баяністаў. Паспяхова скончылі навучанне на курсах 62 чалавекі. З гэтай больш шырокай прапагандае музыкі ў Брэсце адкрыта вятарная музычная школа для дзяцей, а пры музычным вучылішчы ўпершыню створаны сімфанічны аркестр, які выступае з канцэртамі ў гарадскім парку культуры і адпочынку.

Ва ўсіх раёнах былі праведзены фестывалі моладзі, у якіх прыняло ўдзел каля 50 тысяч юнакоў і дзяўчат. Цікава праيشоў і абласны фестываль. Ва ўсіх раёнах і гарадах праведзены раённыя, гарадскія і абласныя выставкі майстроў выяўленчага і прыкладнага мастацтва, у якіх удзельнічала дзве тысячы самадзейных мастакоў, разойшоў па драву, вышывальшчыц. Актыўна рыхтуюцца да юбілейнай выставкі і прафесійнальна мастацкай вобласці.

У чэрвені ў Брэсце адкрыты абласны краязнаўчы музей, экспазіцыя якога раскрывае велічыню поспехі нашага народа за 40 год.

Цяпер усюды ідзе падрыхтоўка да агляду, якая значна актывізуе культурна-асветную работу на вёсцы. Партыйныя, комсомольскія арганізацыі, праўдзены калгасы пачалі больш зацікавацца пытаннямі арганізацыі культурнага абслугоўвання насельніцтва. У калгасе «Большыкі» Івацкінскага раёна пры актыўным удзеле моладзі пабудаваны клуб. Трэба сказаць, што комсомольская арганізацыя (аркестр тав. Ланчук) — арганізатар амястоўнага і цікавага адпачынку калгаснікаў. У клубе рэгулярна чытаюцца лекцыі, актыўна ірадуець гурткі мастацкай самадзейнасці, праводзіцца канферэнцыя чытачоў, літаратурна-мастацкія вечары, маладзёжныя гульні.

Умацоўваюцца матэрыяльная база ўстаноў культуры. У бягучым годзе новыя клубы пабудаваны ў калгасах «Чырвоны Кастрычнік» і «Перамога» (Ленінскі раён), імя Горкага (Іванавіцкі раён), імя Будзінскага (Пружанскі раён) і іншых. Цяпер яшчэ 62 калгасы будуць новыя прыгожыя клубы. Асабліва актыўна вядзецца будаўніцтва клубу ў Антопаўскім, Столінскім, Ганцавіцкім, Ленінскім і Брэсцкім раёнах. Сіламі моладзі і актыву клубных устаноў зроблены рамонт у 295 кулбасветустановах, пабудавана і абсталявана 238 спартыўных пляцовак.

Ідучы насустрач 40-й гадвіне Кастрычніка, работнікі ўстаноў культуры Брэсцкай вобласці прымаюць актыўны ўдзел у вырашэнні задач, паставленых XX з'ездам КІСС.

А. ЗАЛЕСКІ,
начальнік Брэсцкага абласнога ўпраўлення культуры.

Нататкі чытача

Пісьмы ў рэдакцыю

Дрэжныя распаўсюджвальнікі

Паставская раённая кантора сувязі Маладзечанскай вобласці дрэжны займаецца распаўсюджваннем газет, часопісаў, кніг і брашураў.

Кантора сувязі мае кіоскі «Саюздруку» ў горадзе Паставы і ў вёсцы Лытунь, а таксама 17 аддзяленняў сувязі. Але ні адно аддзяленне сувязі раёна ў 1957 годзе не выканала плану продажу літаратуры і перыядычнага друку ў розніцу. За п'яць месяцаў аддзяленні не атрымалі з канторы сувязі ні адной кнігі, плаката, брашуры.

Між тым на складзе канторы сувязі ляжыць розная літаратура, плакаты, газеты і часопісы. На пытанне, чаму не пасылаецца літаратура ў аддзяленні, начальнік канторы сувязі т. Кудко і райагінзатар «Саюздруку» т. Турло нічога пазнага не могуць адказаць. Іх абавязвае стаўленне да выканання сваіх службовых абавязкаў прывяло да таго, што нават такая мэзрына колькасць газет (110 экзэмпляраў), якую атрымлівае Паставскі раён для продажу ў розніцу, не разліваюцца. Газеты ў аддзяленні сувязі не трапляюцца, а толькі ў кіоскі, дзе яны залежваюцца. У час правяркі, напрыклад, выстелілася, што ў паставскім кіоску «Саюздруку» ляжала непраздзеланых 2500 экзэмпляраў газет.

І. ЛУКАШЭВІЧ.

Трэба наладзіць работу з маладымі

Віцебск — адзін з буйнейшых у Беларусі прамысловых і культурных цэнтраў. Шмат людзей горада і вобласці працуюць свае сілы ў літаратуры: пішуць вершы, байкі, апавяданні. Многія з іх, як Д. Сімановіч, Н. Глодзінаў і іншыя, друкуецца ў рэспубліканскім і цэнтральных друку. Здавалася-б, літаб'яднанне, якое існуе пры абласной газеце «Віцебскі рабочы», павінна з'явіцца школай літаратурнага майстэрства для маладых літаратараў.

Нажал, рабоче літаб'яднанне не ўздзялюе ніякай увагі ні рэдакцыя газет, ні абком комсомола. Старыня аб'яднання Т. Сімановіч дасягнуў аднаго з сваіх абавязкаў. Калі на першы Віцебскі абласны фестываль моладзі былі запрошаны невялікія маладыя літаратары, сустрэча сарвалася толькі таму, што сам старыня літаб'яднання не з'явіўся ў вызначаны час.

У свой час рыхтаваўся да другой першы зборнік твораў выціпаў. Цяпер аб ім забыліся.

Праўдзены Саюз пісьменнікаў Беларусі трэба звярнуць увагу на наша літаб'яднанне і дапамагчы нам наладзіць работу.

Л. ЛУЖЫЦ.

На гастролях

Беларуская дзяржаўная эстрада накірвала канцэртную брыгаду для культурнага абслугоўвання раённых цэнтраў і калгасаў Мінскай, Маладзечанскай і Віцебскай абласцей у першы ўборачнай кампаніі.

З цікавай і рознастайнай праграмай у канцэртах выступіць ваякісты Г. Федчык і Н. Населдзік, артысты Н. Шышкін (музычны фальетон), артысты Г. Гумар, канферанс, Б. Нікуліні і Д. Зайцаў (гарыянальны жанр), А. Ермаловіч (папулярныя сатыры ў малюнках), В. Нікалаў (музычныя суперажыжэнне).

Канцэртная паездка артыстаў эстрады працягнецца да і кастрычніка.

Артысты ансамбля аперты Белдзяржэстрады знаходзяцца на гастрольях у Брэсцкай вобласці. Яны далі ўжо каля 50 спектакляў. Глядачам паказаны аперты «Марыца», «Сільва», «Вясёлая ўдана», «Баядзёр» і інш. У спектаклях прынялі ўдзел артысты В. Пелех, В. Сундукова, К. Сявугроўска, В. Чарапаў і іншыя.

Адбыліся таксама творчыя сустрэчы калектыву ансамбля з рабочымі і калгасніцкамі вобласці.

У майстроў разбы па дрэву

Вялікае месца ў народным мастацтве Беларусі займае разбы па дрэву, інкрустацыя і мазаіка. Майстры выяўленчай і дэкарацыйна-прыкладнай творчасці рэспублікі рыхтуюцца цяпер да юбілейнай выставкі, прысвечанай 40-годдзю Вялікага Кастрычніка. Закончана многа работ бытавога прызначэння, а таксама аб'ёмнай і рэльефнай тэматычнай рознай скульптуры. Многія майстры працуюць над творами, прысвечанымі незабытым рэвалюцыйным падзеям.

Дрэўная скульптура «Тры пакаленні» самадзейнага мастака С. Быка.

Работы старэйшага разбыра Рэспублікі В. Мацюка з Гродзенскай вобласці вылучаюцца закончанасцю, трымавалі аддзелкай паверхні. Большасць яго твораў выканана з клёну, грабу, берозы і чорнага дубу. У паслявыямы перыяд з-пад разбы майстра паявіліся рад работ на тэмы Айчынінай вайны. Нельга не ўспомніць з гэтай серыі «Дуаара» — твор аб партызанскіх жыцці. Малады хлапец, які сядзіць на піні, адраваўся ад жалеікі, злёгка прымушай галаву і ўслуховываецца, чакаючы сігналаў. У творах ўдзела скармытаны кляновыя матэрыялы, добрая кампазіцыя.

Да юбілейнай выставкі разбыр выканаў новую работу — «Саркаказ» Рэсія. Фігура сцяплага рэвалюцыянера, прыкавана ланцюгом да тачкі, назірае пра пакуты, што перажыў лепшыя сыны Радзімы ў барацьбе з самаўладствам.

Дзесяць год назад паявіліся першыя работы разбыра К. Казелкі з Давыд-Гарадка Брэсцкай вобласці. Ён карыстаецца плоскімі разлімі інструментамі, што ў выніку стварае аб'ёмную і пуняй масі дэкарацыя ўдасканалення яго майстэрства; пасля першых разбыра фактуру, уласціваю матэрыялу, а ў бягучым месяцы яшчэ чыста апрацаваны. Вядучае месца ў творчасці К. Казелкі займаюць тэмы казак і быліна-гістарычных эпох.

Разбыр вельмі актыўны. Штогод у яго паявіліся некалькі разных работ, а таксама паўтараюцца старыя творы, навоны перакампаанаваны. Хоць прыёмы Казелкі не ўласцівыя прафесійналінай разбы па дрэву, але рэзныя мякка драўніны ён рэзавіць у дастаткова ступені і спраўляецца з выкананнем кампазіцый са складаным рухам. Гэта ўласціва.

Л. ЛУЖЫЦ.

Ціва яго апошнім кампазіцыям «Пасля ваядзінку», алегрычнай разбы «Перамога». Новыя творы разбыра — «Людзі калгасных паляў», «Апошні дзень Матвея Кузьміна» (па тэму В. Палевага), «Араб-дэкарацыя» — сведчаць аб удасканаленні яго майстэрства.

Д. Сталароў з Гомельскай вобласці стаў вядомым на першай рабоце «Лірык». Па ёй можна меркаваць аб самім майстры, які з'явіўся ўдасканалены ў дрэве шыкавыя задумі. У названай рабоце паказаны стары лірык у момант творчага натхнення.

У асноўным Сталароў карыстаецца паўкруглымі разлімі. Яго работам уласцівыя рысы свабоднай разбы па дрэву. Праўда, у разлі выпадку прэмернае захаленне такой маляра пераўтварае форму твора: шырокі штырх разрабляе аб'ёмную паверхню, што вядзе да папушвання пластыкі.

Работы Сталарова «Сейбіт» і «Мядзведзік» добра скампанаваны, выкананы смелай і ўпэўненай рукой, хоць па названым вышэй прычынах майстар дзеі-дзе знізіў мастацкую каштоўнасць сваіх твораў. Цяпер разбыр закінвае аб'ёмную разбы «Піагало».

Добрым пачуццём анатоміі вылучаецца разбы «Зубры» С. Быка з Гродзенскай вобласці. Майстар умеа скампанавана ваў фігуры. З «Зуброў» зроблена рэзальшчыца, якая выдзелена папшоўкай і выдасцявае «Совецкі мастак» Лепшыя работы разбыра будуць экспанаваны ў Маскве. Хочацца параіць майстру не згладжваць

фактуру разбы, не зашліфоваў яе.

Народнай своеасаблівацю выяўляюцца работы па дрэву А. Царкоўскага. Яго творы лёгка адрозніваюцца ад іншых закругленымі выпуклымі формамі, ва ўсіх кампазіцыях вядуць прыёмы, уласцівыя народнай разбы, але яны не значнаючы рознастайнасцю.

А. Царкоўскі захалляецца сюжэтамі рускіх народных казак. Аднак майстэрства прыгожыя аднастайнасці форм, ёмаў і заштампаванасці.

Вельмі шыкавыя работы на тэмы баек староў С. Мураўёў з Віцебскай вобласці. У майстра матэрыял сапраўды ажывае пад разлом. Тонкасьці апрацоўкі выяўляюцца яго твора «Пасля Мельбурына», «Лірык», «Квартэт» (па Крылоў), «З такім-жа майстэрствам і ўласцівым разбыру гумарам выкананы кампазіцыі «Сябнік і работнік» (па Л. Н. Талстоў), «Клюнула», «Вярнуся». Работы С. Мураўёва вылучаюцца смеласцю, тонкай апрацоўкай форм.

Вырабы бытавога прызначэння зняты майстрам прыкладнай творчасці. Старыня самадзейна мастак А. Пупко з Івацкіна стварае арнаментальныя вазы. Адна з іх прысвечана Ф. Э. Дзяржынскаму.

Над унікальнымі творами працуюць майстры мазаікі і інкрустацыі. З безліччых работ бытавога прызначэння можна скапіс калекцыю беларускага сукладзеля. Мяркуючы па работах, выкананых у мінулым нашым майстрамі, можна смела сказаць, што беларускія майстры здольны падрыхтаваць выдатныя унікальныя творы.

Майстар мазаікі фанертама К. Шаўчэўскі закончыў работу «В. І. Ленін на адпачынку». Твор выкананы ў цёмных карысных танах, уласцівы апраўмаю дрэву і карыснай барозе. Добра глядзіцца пейзаж, на фоне якога сядзіць на лаўцы Валадзімір Ільіч. Шкада толькі, што майстар дасягнуў пагрэзнасці, прыбягаючы да падфарбавання.

Мінчанін Г. Гебелс у апошні год ў асноўным працуе над вырабам бытавога прызначэння — шкатулкамі і куфарачкамі. Да юбілейнай выставкі майстар выканаў партрэт В. І. Леніна і шкатулку, прысвечаную падзеям 1917 г. шкатулку «У вясёлым дзень». Творы Г. Гебелса вылучаюцца дакладнасцю выканання, умелым падборам арнаменту, безліччым аддзелкай паверхні. Сталым майстрам партрэта

і бытавых вырабаў паказаў сябе Д. Сакашынскі з Брэста. Яго партрэты «М. Горкі» і «Я. Купала», выкананы мазаікай фанертама, вылучаюцца добрым тонавым падборам колераў і акуратнай спайкай дэталей.

Тут дарчы падкрэсліць, што на працягу паслявыямы год выстаўляюцца работы адных і тых-жа майстроў мазаікі і інкрустацыі. Большая паловіна іх — ужо немалядыя людзі. У нас мала калонацыя да вырашчэння маладых кадраў.

У азначай меры развіццё і павышэнне інкрустацыі і мазаікі тэрмінова дабіццясцю матэрыялу калгасных парод. Таму некаторыя майстры не ўздзялююць у гэтай галіне прыкладнай творчасці. Пытанне гэтае павінна быць вырашана рэспубліканскім Домам народнай творчасці.

Старыня майстар мазаікі Магдэўшчыц Я. Арлоў выканаў да юбілейнай выставкі пісьмовы і шахматны сталы. Яго работы вылучаюцца добрым падборам арнаментальных упрыгожванняў, тонкім пачуццём малюнку. Дзесяткі тысяч дэталей калгаснага дрэва складаюць непаўторна ўзор.

Творы юбілейнай выставкі з'яўляюцца добрым здабыткім

Ваза, прысвечаная народнаму мастацтву Беларусі (Інкустацыя па дрэву). Работа самадзейнага майстра Г. Гебелса.

нашага народнага мастацтва. Па работах вядзе, што разбы будзе прадстаўлена больш шыкава, чым на ўсіх мінулых выстаўках. Народныя умельцы рэспублікі прафесіянальна выраслі.

А. ШАХНОВІЧ, разбыр па дрэву.

Зборнік антырэлігійнага фальклору

Надаючы вылішч з друку зборнік «Антырэлігійныя казкі, частушкі, прыказкі». У ім мы сустракаем высеяванне розных «кудаў» служэцкай культуры («Хітрыкі казкі», «Свяноўцаў» вадзіца, «Мощы нячынныя» і іншыя), і хітраваць варажатак, ведзьмароў, калдуноў-знахароў, махлярства («Залайка», «Адрабляе», «Шантуха»). У зборніку змешчаны казкі і пра басноўцы паборы, з якіх дарэка нажыла багачы, і сатырычныя пароды на малітвы, казаны і г. д.

Ва ўступным артыкуле «Антырэлігійныя ідэі ў беларускай народнай вуснапаўчэйнай творчасці» складальнікі зборніка — кандыдат філалагічных навук К. Кабанішнік і кандыдат гістарычных навук А. Залескі — робяць гістарычны экскурс у часы ўзнікнення рэлігіі, уявляюць яе класавы-эксплуататарскую сутнасць і паказваюць велізарную ролю атеістычных ідэй, якія ішчэ да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі былі распаўсюджаны на тэрыторыі Беларусі. Атары прыводзяць і абгрунтаваюць выказанне вядомага беларускага этнографіа П. Шэйна аб адносінах беларусаў да рэлігіі ў мінулыя.

У першым частары раздзеле зборніка ўваходзяць казкі і сказы даравольшчынага фальклору.

Кожны раздзел завяршаецца трапіямі прыказкамі і прымаўкамі антырэлігійнага характару. Гэтыя прыказкі як-бы падзяляюць тым думкі, асноўная ідэя, якія выяўляюцца ў казках («Бог не бачыць з неба, што на пацяткі грошы трыба», «Божа ласка не дасць хлеба і мяса», «За тым і бог, хто бядка перамог», «Нахай тое чорт есьць, што бог дасць», «Карма сух, чорт і пон лужы», «Пашы і чэрці — адной шпэці» і г. д.).

Апошні раздзел — «Жыццё без бога і святых» — змяшчае фальклор советскага перыяду. Тут, акрамя казак і прыказкаў, значнае месца займаюць калгасныя частушкі — папулярныя песенны жанр сучаснай вёскі. Іны непасрэдна і выражана, з хітраватым гумарам адлюстроўваюць адносіны беларускага народа да рэлігіі.

Складальнікі зборніка праробілі вялікую працу ў падборцы фальклорнага матэрыялаў са зборнікаў даравольшчынай народнай творчасці П. Шэйна, Е. Раманава, В. Дабравольскага, М. Федароўскага, А. Сержыгуўскага, якія складаюць значную большасць уключаных у зборнік народных твораў. Нажал, складальнікі спасылаюцца ў некаторых выпадках на неперакраніцы, а на больш познія выданні іх.

У зборніку мала матэрыялаў, якія друкуецца ўпершыню, недастаткова выкарыстаны прыказкі і прымаўкі.

За апошнія дзесяць год на Беларусі фальклорная зборнікі амаль не выдзелены. На жал, складальнікі бібліяграфічнай рэкасіцы. Выдзены зборнік — вельмі налізанае кніжка. Ён адгярпа значную ролю ў справе навукова-атэістычнай прапаганды, вывучэння мастацкіх асаблівасцей і гэтынага зместу вуснай народна-паўчэйнай творчасці беларускага народа.

А. АКСАМІТАЎ.

ад яго і часта ператвараецца ў перашкоду для грамадства. Вось чаму статыскасць унутранага свету літаратурнага героя, нават пры адлюстраванні яго ў этапічных падзеях грамадскага жыцця, у вырашэнні важных грамадскіх праблем, збывае яго вобраз і пазаўвае найбольш прывабных і істотных уласцівасцей.

Такі вобраз не зробіць на чытача надлежнага амацаннальнага ўздзеяння і таму, калі герой не займае ў сюжэце твора значнага месца, і таму, калі герой — галоўная дзеючая асоба. І вобраз станаючага героя ў многіх творах нашай літаратуры, на нашу думку, здаецца мастацка незвычайным імяна таму, што ўнутраны свет яго на ўсім працягу твора застаецца незыменным.

Лемашэвіч у Шамякіна не толькі актыўны ўдзельнік ператварэнняў, якія адбываюцца ў Крыніцах, але і асоба, чыё ўспрыняцце і апэнка падзей — у панты аўтарскай увагі. Думкі, перажыванні і пачуцці Лемашэвіча апісаны ў рамана вядоў грунтоўна. Але ўсё-ж чытач застаецца чымсьці незадаволеным. У думках, перажываннях і пачуццях Лемашэвіча — толькі рэакцыя яго характару ў адказ на з'явы вонешняга свету. Пры гэтым яго ўнутраны свет застаецца ўсё тым-жа, якім быў у пачатку твора. Герой удзельнічае ў важных пераўтварэннях, перажываючы дапытлівыя розумам і чутым сэрцам хваляючыя грамадскія падзеі, аднак нічога істотнага не набіў з перажытага. Таму вобраз героя не запамінаецца чытачом.

У пачатку бягучага года ў «Полымя» апублікаваны дзве часткі рамана Т. Халкевіча «Даль палыява». Раман не закончыў. Але і тое, што ўжо ёсьць, пераконвае нас у правільнай пазіцыі аўтара пры раскрыванні вобраза галоўнага героя Палодні. У пачатковых раздзелах Палодні не менш безліччым, чым у сярэдзіне рамана, але ў сярэдзіне твора гэта ўжо не Палодні, якога мы бачылі ў пачатку. Ён вырас лужоўна, круглаглад яго стаў шырокім, веданне жыцця — больш глыбокім, больш грунтоўным. Аднавядна гэтаму мяніліся яго імкненні і інтарэсы. Мы пазнаёміліся з ім, як з чалавекам, што пасля

жыццёвы шлях героя або зусім не ўпамінаецца, або дасягае кароценька «інфармацыя», якая, па сутнасці, нічога

Максім ЛУЖАНІН

ВЕЧНЫ ПОДЗВІГ МІРУ

Не так даўно ў адным французскім порце —
У Брасе, у Тулоне ці ў Марсэлі —
Стаў на прычал карабель заморскі
З не вельмі слаўным, але вельмі грозным,
Што быў аплачан мазалем крывавым
Вялікага французскага народа.
Крывавым грузам зброі.

Абвясцілі

Арцелям грузчыкаў, рабочым порта:
Калі хто ўдумае не пачынаць раагрузі,
Ён будзе пакараны на законах
Ваенных часаў, як за здраду краю.
Але, хоць і застрашвалі пакельна
Паліцыя, шпікі, прадстаўнікі кампаній, —
Стаялі грузчыкі, рука не паднялася
Не на работу, не, на дапамогу
Спаўненню паўсяляўскаму, злішчэнню,
Што прытэлаіла да часу ў грузе зброі.
У бомбах новай маркі, у гарматах.
Мінута ноч, а грузчыкі стаялі,
Зняўся дзень — не рушыліся з месца.
Абкружаны шчыльна патрулямі,
Яны маўчалі і на запытанне:
«Як ірванішча?» таксама не азвалялі.
Залыпалі на ручнікі нарэшце
І загалі машыны з кратамі.

У адну з іх

Укінулі хлапца, які надаліна
Дарос да поўналецця, і — на допыт.
Там вёрткі следчы другам прыклаўся,
Даваў акурваць, абдаваў работу,
Хадзіў, як кот наўкола клеткі з мышыну,
І юнаку зрабіў ён прапанову:
— Калі ты хочаш, каб тваё злачыства —
Непадаркаванне ў час ваіны загаду —
Было непакараным і забытым,
Ты мусіш сёння ехаць у Барэю
Добраахотнікам, з чырвонымі змагачца. —
Хлапец адмовіўся.

Ізноў узяць следчы:

— Ах! як ты не шануеш сваю маці,
Не згодзіся — на катаргу засудзіць.
Такое ганьбы маці не стрывае,
Загубіш ты яе...

Задумаўся хлапчына...

... Народ карэйкі!
Ён стаіць са зброй.
У пацісотым веку існавання
Падняўся ён узброеным паўстаннем
За лусту хлеба і за зерне рысу.

Ён ластаўкі крыло любіў, а зара
Над ім крыло драпежніка ўзлялося.
І сётні тов, апырсканых аздайствам, —
Напалу, сталі, газав, парашутаў —
Ляццяць на бедную зямлю, якая
Меши вахчыць, чымся скінутая зброй.
Так думаў вазень.

Хлопец пасміхнуўся

І выманіў праз зубы:
— Пяне следчы!
Ляцць адной частуйце сігарэтаў,
І мой адказ пачуеце, —
Зрабіўшы
Зажажку, ён падняўся і прамоўліў:
— Я не паеду, чуюце, ў Барэю,
Пайду на катаргу. —
Затупаў следчы.

І завішчаў, і загадаў адправіць

У карцар неслуха.

А праз другія дзверы

Пусцілі маці хлапцаву, жанчыну
Зусім слабую, з белага галавою.
Яна паслухала, што прапаноўваў следчы,
Напалакала і ціха аказкала:
— Паклічце хлапчыка, я ўгавару, ён пойдзе. —
Калі той сын з'явіўся на парозе,
Яна ўзнялася, падыйшла.

Ласкава

Па галаве паглядзіла:
— Паслухай!
Перш абдымі мяне перад расстаннем,
Не хутка ўбачымся, а можа не застанеш
Мяне вярнуўшыся.

Каб не лічылі

Цябе злачынам, каб не меў ты пламы
Ні перад богам, ні перад народам,
Адзакным будзь і мужым будзь, мой сыне,
Рук не заплам крывёй людзей бязвінных —
Іхзі ў турму, на катаргу. —

О, маці!

Вы стаіце ў хуцінках у гарожкі,
У сувях зношаных, што аж свіціцца,
На ўсіх зарагах свету — супраць ветру.
Віхура б'е ў высахшыя грудзі,
У тмя грудзі, што ўвесь свет узнялі,
Жыццё ўспалі і жыццё бараняць
Ад злой навалы.

Вечны подзвіг міру.

Эстрада і пісьменнік

Яшчэ не забыты час, калі думалася, што беларускі рэпертуар у гастролях ансамбляў Беларускага не адрывае сябе, таму што брыгады артыстаў выступалі не толькі ў межах Беларусі, але і ў гарадах іншых рэспублік. Летас некалькі нашых канцэртных брыгад пабылі на Украіне, на Каўказе, у Чувашы, на поўначы Расіі, упершыню паўважныя інтэрмеды і сетчы на беларускай мове. І пераказвалі, што тралінае беларускае слова ўспрымаецца гледачамі вельмі прыхільна. Цяпа прыймаў і беларуская музыка.

Канферэнс Г. Дыдэнка і Н. Шынгін выдуць свае праграмы на беларускай мове. Бурыя трагедыя на сцэнах рэспублік, на жарты і куплеты, напісаныя самімі выканаўцамі. І міжволі думаеш: як было-б добра, калі-б для эстрады пісалі не самі артысты або вышаклоны людзі, а беларускі пісьменнік, паэты-сатырыкі. З жалем прыходзіцца канстатаваць, што для эстрады не піша амаль ніхто. Вінаватая ў гэтым перш-на-перш сама Беларуска-эстрада, якая не змага аргідаваць літаратараў.

Аднак і пісьменнікі, якія спрабавалі пісаць для эстрады і на розных прычынах нацяперлі няўдачу, таксама аднесліся абьякава да важнай справы. У партфелі Беларуска-эстрады ёсць некалькі матэрыялаў, напісаных пісьменнікамі-афіцыйна-амамі. Але яны зроблены без уліку спецыфікі эстрады, і артысты не могуць іх выкарыстаць. Тое, што напісана для друку, часта не мае пошуху на эстрадзе, бо, як правіла, прызначана для чытання. Чытаеш — траліна, смешна, аўтары маюць сваіх герояў, абсуртуюць іх учынкы, раскаваюць аб іх выгядзе, інтанананых голаса і г. д. А калі перанесці ўсё гэта на сцэну, атрымаецца нудна і доўга, таму што выгяд герояў, інтананані і іншае артысты перададуць у міміцы, рухах і іншых аццёрскіх сродках. Пацярджачы іх словамі непацярбя.

Нажал, стварылася такое становішча: пісьменнік не пішуць для эстрады таму, што іх творы не прыймаюцца, а Беларуска-эстрада не мае ў рэпертуары беларускіх твораў таму, што пісьменнікі іх не пішуць. Зацараванае кола! А эстрада можа занесці да самага шырокага гледача пісьменніцкае слова. Канцэртныя брыгады няспына ездзяць па гарадах і вёсках, абслугоўваючы гледачоў усіх, нават самых далёкіх куткоў краіны. Было-б вельмі карысна і для эстрады, і для пісьменнікаў, калі-б, нарэшце, наладзілася пастаянная творчая сувязь паміж літаратарамі і нашымі артыстамі.

Варта падумаць над тым, каб пісаць рэпрізы, куплеты, інтэрмедзі, сетчы не наогул, не для кагосяці, а для жанкрэнага выкаваўцы, улічваючы яго сільнасьці. Так робяць, напрыклад, пісьменнікі, якія пішуць для Міронавай і Менакера, для Тімашэны і Берэзіна. Даўно пара і ў нас, у Беларусі, наладзіцца, каб з эстраднай сцэны гучала слова беларускіх афіцыйна-нальных літаратараў.

Крыху лепш абстаць справы ў галіне Беларуска-эстрады музыкаў. Эстраднае спевакі і спявачкі Г. Фелчык, Н. Наследнік, Э. Міцкеў, О. Гаскарава і іншыя з пошухам выконваюць песні і раманы кампазітараў Ул. Алоўнікава, М. Наско, Ю. Семанкі, Г. Вагнера, Ю. Вяльскацкага. А вельмі жартоўныя песні, напісаныя спецыяльна для эстрады, амаль няма. І выканаўцы вымушаны замест іх уключыць у свой рэпертуар «заязданія» песенькі, якія наблі асому, запісаныя ў маскоўскіх або ленінградскіх артыстаў. Спраўда, што-ж рабіць спявачкам гумарыстычна-нага профілю, калі жартоўныя песні беларускіх кампазітараў амаль не пішуць? Прыходзіцца «не ад добрага жыцця» выконваць песенькі, накіраваныя «Ты самая жанчынё-беспечная» ці «Чыка-Чыка».

Артысты эстрады дэяна рымхуюцца да саракагоддзя савецкай улады. Н. Зорын і О. Сіпкоўская зацываюць работу над літаратурнай кампазіцыяй па творах Маякоўскага, Пшчылацова, Светлова, Артыста Ю. Арончы рэпертуар кампазіцыю аб Феліксе Дзяржынскага па творах Ю. Германа і В. Маякоўскага. Над юбілейнымі арыганізацыямі матэрыяламі працуюць Н. Шынгін і Г. Дыдэнка. Над сатырай у малюнках «Не Маскву ім, а дуаў» (па роліх творах К. Крапівы) працуе Е. Ермаловіч. Спэвакі разувваюць «Песню аб партыі» Туранкова, «Ляці, крылатая» Яфімава, «Песню аб Леніне» Наско (на словы Якуба Коласа), «Песню аб Іване Сіўку» Алоўнікава, «Явар і каліна» Семанкі (на словы Янкў Купалы), арыю Тараса з оперы А. Багатырова «У пушчах Палесся» і шмат іншых.

У дні саракагоддзя эстраднага ансамблі выступіць са святлочынымі праграмамі. Справа гонару пісьменнікаў і кампазітараў Беларуска-эстрады гэтыя праграмы больш зместоўныя і цікавыя, вясёлыя і дасціпныя.

Н. АЛТУХОУ, загадчык літаратурнай часткі Беларуска-эстрады.

Пах цаліннага стэпу

Малады паэт Рыгор Барадулін — лаўрэат Усеазаанага літаратурнага конкурсу на VI Сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў

Сбета ў рэдакцыю часопіса «Полымя» зайшоў студэнт БДУ Рыгор Барадулін. Вядома, з вершамі. У Рыгора Барадуліна была цэлая нізка. Сама назва нізкі — «На зямлі цаліннай», трэба прынацца, спачатку не дужа запікавіла нас: багата «цаліннай» лірыкі ў рэдакцыянным сталах, амаль кожны дзень сустракаешся з ёю на старонках друку, дзе вялікая тема села на паэтычную водмель, назва адсталала тут ад ардынага лэту жыцця, выпрацаваны сумныя трагедыі і нават абаявацкія рыфмы: «стэп—хлеб», «Бустанай — Алтай — багаты край».

Так пачалося знаёмства. Толькі яно, гэтае знаёмства, нечакана ўхвалявала і, мусіць, таму пакінула след у памяці. Мы ўбачылі будзёнае жыццё новасёлаў, ацчулі пах стэпу, пах палыну, пылу, поту і дыму. Потам, паліном і дымам прахлахла нават каша на палымым стане, дзе, гавае трапятко дзіця неспакойнай думкі, загучаў вольна, з'явіўся ў свет жывым, раскаваным:

Насціна фантазія без краю!
Хай і кухня, нібы піпка тая,
У якой муштук хтось адламаў;
А запаліш — дым, як з паравоза
(Бо гарыць саларка — не бязрола),
Для кухаркі гэта ўсё — дарма!
Па-над кухняй Насці аладаркам,
Бы драбкі крышталёвай солі, зоркі.
Мала солі — знічка упадзе.
У кацёл сам прасіцца з нябёсаў,
Бышчам часнаку зубок, курносы
Маладзік.
А папрашуеш дзень
На таку з ланатаў,
За штурвалам —
Будзе апетыт твой небывалым.
Чай з дымком — пабелі цукру сьм!
Хай меню парой кансерватыўна,
За сталом працуем так актыўна,
Аж ідуць у прысядку насы!

Летась Рыгор Барадулін разам са студэнтамі ўніверсітэта ездзіў у Кустанайскую вобласць убіраць урадавай, Верны — творчы вынік гэтай карыснай паездкі. Так нізка «На зямлі цаліннай» павялілася ў трэцім нумары «Полымя». Нядаўна журы Усеазаанага літаратурнага конкурсу, прысвечанага Усеазаанаму фестывалю моладзі і студэнтаў, разгледзела рукапісы і кнігі, дасланыя на конкурс, і прысудзіла

прэміі. Спачорбічала цэлая армія маладых паэтаў і празаікаў. Прыемна, што сярэд адзначаных — беларус Рыгор Барадулін; за вершы з нізкі «На зямлі цаліннай» яму прысуджана другая прэмія.

Назва нараджаецца ў неспакойным сэрцы. Яна заўсёды патрабуе падваігу. Аб гэтым павіны памятаць маладыя паэты. У вершах з нізкі «На зямлі цаліннай» адчуваецца пах і вецер жыцця. Нельга сказаць, што гэта толькі малюнк і жыццё новасёлаў. Тут ёсць і рэздум, і абаяўленне. Вось паэтычны сэрца і стадоўны стэпаны: трактарысты, палыводы, бузлункі. Экран закрыв акеца, адуку толькі што паданай вачору. На руках ў бацькі непаседа-хлапчук — кароны жыхар стэпу. Ён лічы не ведае і не бачыць той недадэй дзень, калі ён, ужо юнаком, прыйдзе ўпершыню са сваёй сяброўкай у мясцовы театр. «З ёй сядачка, плачо ў плачо, хлапчына, поўны ахаплення, убацьчы гэтых гледачоў героіні на новай сцэне».

Мне падабаецца, што ў маладога паэта імяквы, мускулісты радок, у якім слову цесна:

Б'е пярун прамою наводкай,
А маланкі неба крэсліць,
Як бюро надвор'я зводку
Крэсліць, выдаўшы на месца.

Востры зрок і слых — неабходнейшыя рэчы ў паэзіі. Працуючы ў спакотны прыпар над ракою, паэт заўважыў, як Табол «стамляна расцягнуўся на пяску». А як намалевана сьпека! Навокал сун і такія яркасьці, што чуюць і бачыць усё да драбні. На засяглым беразе бестурботна аб нечым шапчуць кавакі:

Глыбей залезлі ў залатыя соты,
Як чорныя калматыя чыялі,
Сланчаныя семкі;
І какашч,
Што зараз раптам загудуць яны
Сладна з песняй трактараў, якая
Са стэпу гоніць векавыя сны...

У Рыгора Барадуліна ўсё наперадзе. Гэта толькі пачатак дарогі. Пачатак добры. Хочацца, каб у маладога таварыша сэрца заўсёды было неспакойным.

Анатоль ВЯЛЮГІН.

Для тых, хто ў полі

Вялікую дапамогу ў справе выканання ўзятых на сябе сацыялістычных абавязанняў аказвае калгаснікам і механізатарам Камандарка раёна агітбрыгада раённага Дома культуры. Яе заўсёды цэнааўстракаю хлебаводы ў палыводчы брыгадах, на жыгаладоўчых фермах. У рэпертуары агітбрыгады драматычныя сцэны, вершы, пьесы і частушкі на калгасную тему, сатырычныя выступленні супраць тых, хто зрывае вытворчую дысцыпліну, хто парушае аграрнікі.

Арганізатар і кіраўнік агітбрыгады — дырэктар раённага Дома культуры Тамара Пятніцкая. Яна правяла сябе ініцыятыўным і здоўным работнікам культурынаго Фронту. Яшчэ ў дзетым, калі калгасы рыхтаваліся да вясновай сяўбы, агітбрыгада пачала выязды ў сельгасарцелі. А з краінікі агітбрыгада выступала ў калгасах «Перамога», імя Кірава, «Светлы шлях», імя Сталіна, імя Чапаева, «Большэвік», «Беларусь» і механізатару Пярнамайскай МТС. Выступалочы ў палыводчых брыгадах і на жыгаладоўчых фермах, агітбрыгада дала каля 50 канцэртаў, на якіх павяліла больш васьмі тысяч чалавек.

... Вось імячы аўтамашына сярэд залатых палёў. На бартах — яркія палотнішчы з напісамі: «Прывітанне працаўні-

кам палёў!». «Свету — мір!» Паўехаўшы да праўлення калгаса «Новы шлях», Тамара Пятніцкая дэдавацца, дзе размешчаны брыгады. Работнікі райкома камсамола Югэн Кандронкі і Іван Насепаўна знаёміцца з матэрыяламі калгасна-ініцыятыўнага, дэдавацца прывітаннішчы перадаваць калгаснай вытворчасці і рымхуюць выступленні на масювыя томы.

І воль машыны ў палыводчых брыгадах. Аказалася, што брыгадзіры троякі і чацвёртай брыгад тт. Смалок і Хоміч не палітаніцы дэдавацца калгаснікам вяду на поле, а калгасніка Агафія Баран дэна ставіцца да працы. Тут-жа члены агітбрыгады рымхуюць інтэрмедзі, якія крытыкуюць брыгадзіраў і нядабайных калгасні-каў, склаваюцца таксама прывітаннішчы тэлеграмамі перадаваць.

Пасля дэдацца аб міжнародным становішчы, які зрабіў сакратар райкома камсамола тав. Анціпаровіч, пачаўся канцэрт. Выконваюцца беларускія, рускія, украінскія народныя песні, танцы, інтэрмедзі, сатырычныя сцэны і частушкі. У сельгасарцелі раёна агітбрыгада выязджае два разы на тыдзень. Працуюць удзельнікі брыгады аладжана, дружна, бываюць выпадкі, калі яны паспяваюць выступіць да пяці разоў за дзень.

Я. РОЗБАШ.

На братніх мовах

У любым кутку нашай краіны можна сустрэць творы беларускіх пісьменнікаў на старонках перадавацца друку і асобнымі выданнімі ў перакладах на мовы братніх народаў.

Шмат такіх кніг атрымаў чытач саюзных рэспублік ужо і ў гэтым годзе. Сярэд іх апошнік Якуба Коласа «Дрыгва», якая выйшла ў Кішчанёне на малдаўскай мове пад назвай «Дэа Талаш», драма Янкў Купалы «Раскінае гняздо», выдзёна ў перакладзе на ўкраінскую мову дзяржаўным выдавецтвам у Кіеве. Маскоўскім выдавецтвам «Савецскі нисатель» выпушчаны на рускай мове першаваная апошнік Аркадзя Куляшова «Грозная пушча» і зборнік апавяданняў Міколы Лупскава.

Звыш 31 друкаванага аркуша складе памер кнігі пазм і вершаў Пятра Глебі «Выбранае», выдзёна ў дзяржаўным выдавецтвам у Маскве.

Масавым тыражамі выйшлі з друку і творы беларускай літаратуры для дзцей. 400 тысяч экзэмпляраў — такі тыраж кніжкі вершаў Янкў Купалы «Алес» у перакладзе на ўкраінскую мову, якая выпушчана нядаўна для дзцей дашкольнага ўроству кіеўскім выдавецтвам «Молдэць», 200-тысячным тыражом гэтае выдавецтва выпушчала ў свет і зборнік беларускіх народных казак «Браты-палубішчы».

Кнігу беларускіх народных казак «Сіняя птушка» ў апрацоўцы Алеся Якімовіча атрымаў рускі юны чытач ад Дзіцячага дзяржаўнага выдавецтва Масквы.

Новая карціна мастака В. Савіцкага «Фрунзе ў Мінску», набытая Дзяржаўным мастацкім музеем БССР. Фото І. Салавейчыка.

Яны заслужылі пашану

У артыкуле Е. Карнейчыка «Увекавечыць памяць герояў» («Літаратура і мастацтва», 10 ліпеня 1957 г.) сцэна павіцца пытанне аб пабудове ў Мінску помнікаў выдатным дзеячам Савецкай дзяржавы, праслаўленым беларускім партызанам, лепшым прадстаўнікам культуры і грамадскай думкі мінулага.

Мне хочацца больш падрабозна спыніцца на ўшанаванні і увекавечанні памяці беларускіх пісьменнікаў, якія зрабілі вялікі ўклад у развіццё нацыянальнай культуры і літаратуры.

Улетку гэтага года мне давялося пабыць у многіх мясцінах Беларусі, наведаць Слуцшчыну, Новагрудшчыну, Ашмяншчыну, Лагойшчыну, Стабціны, Нясвіж, Клец, Кашаль, Смаргонь, Цімкавічы. Дарога праходзіла праз старажытныя беларускія паселішчы, якія маюць некаву гісторыю, праз гарады, што ўспелі слаўна старонкі ў рэвалюцыйны паздзі 1905—1907 гадоў і Вялікага Кастрычніка, дарога ішла неабавіным партызанскімі спежамі і месамі вялікіх баёў Савецкай Арміі з нямецкімі захопнікамі. І толькі ў трох мясцінах мы сустралі мемуарыяльныя дошкі: у Вязынічы. Нясвіжы і Новагрудку. Гэта ў той час, калі маршрут нашага падарожжа дакаў праз мясціны, звязаныя з жыццём і творчай працай Я. Купалы, Я. Коласа, В. Луіна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, П. Барыма, Ц. Гартнага, К. Чорнага!

Масювыя арганізацыі, Міністэрства культуры, Саюз пісьменнікаў Беларусі і Інстытут літаратуры АН БССР ішчэ неадаткова кваліфікацыя ўшанаванні памяці выдатных дзеячоў беларускай літаратуры. Гэта прыводзіць часам да таго, што разбураюцца найцікавейшыя помнікі, безаваротна гінуць і знішчаюцца асабістыя рэчы пісьменнікаў, іх рукапісы.

У Валожынскім раёне (Маладзечанская вобласць) знаходзіцца вёска Люцінча, дзе доўгі час жыў і займаўся творчай і грамадскай дзейнасцю Луіна-Марцінкевіч, тут напісаны яго лепшыя творы. Пасля смерці пісьменніка згарала яго сядзіба, але неўзабаве дачка, што вярнулася з сямлі з Сібіры, на ранейшым месцы пабудавала таі-ж самы дом, які захаваўся да нашага часу. А ў 1946 г. раённыя арганізацыі ішчэ ў якім былі ішчэ асабістыя рэчы пісьменніка, распарадзіліся прадаць на анос. Зараз пад велічэй ліпай, што ішчэ не пад вокнамі аўтара «Пінскай шляхты», будылі і крапівою зарастае асірацелы падмурак.

Не дагледжана і магіла Луіна-Марцінкевіча ў Тулашчыне (Вягнецкі раён). На старажытніх могілках пад агародай, складзенай з камення, у двойніку, пад вялікім драўляным крыжам, які парос мохам, спывае пісьменнік. На крыжы прыбіта невялікая рамка, з пад шклом — надпіс алоўкам: «Магіла Луіна-Марцінкевіча, наведана і дагледжана вучнямі Пяраліцкай школы 17 верасня 1951 года». Як бачыце, вучні праявілі больш рупнасці і ўвагі, чым Вягнецкі раённы аддзел культуры!

Аўтар гэтага артыкула пісаў ужо аб тым, што занята ў Крошыне (Парадзічанскі раён) магіла выдатнага мастака — таленавітага паэта і кавалі-мастара Паўлюка Барыма («Літаратура і мастацтва», 4 жніўня 1956 г.). Прайшоў амаль год часу, але ніхто не накінаўся зрабіць нават надпіс на магіле паэта.

У вёсках Кушляны (Смаргонскі раён) і Жураўны (Ашмянскі раён) — багушэвіцкія мясціны. Ужо амаль поўгода, як Маладзечанскі абласны аддзел культуры падрыхтаваў дзве мемуарыяльныя дошкі для ўсталявання іх у Кушлянах і Жураўнах, але дошкі і сёння знаходзіцца ў раённых аддзелах культуры. Спачатку была вельмі «уважліва» прычына: у Ашмянскі раён прывезлі дошку, якую трэба было ўсталяваць у Кушлянах, а жураўнаўскае дошка трапіла ў Смаргонь. Нарошце, «размяняліся», але дошкі чамусьці і да гэтага часу не ўсталяваны.

Кепска, што Ашмянскі краязнаўчы музей імя Ф. Багушэвіча не ўзяў на сябе ініцыятыву паскорыць гэтую справу, а заняў пазіцыю староннага назіральніка. Дарчы сказаць і аб тым, што экспазіцыя музея, прысвечаная жыццю і творчасці паэта-земляка, пакуль што вельмі бедная і патрабуе папаўнення. Яна складаецца толькі з агульнавядомых фатаграфікаў і копія архіўных дакументаў; няма тут нават ні аднаго арыганінальнага пажыліцтва аднаго паэта. А можа было най-зольніш шкары перафатаграфавань з сямейнага альбома сваякоў Ф. Багушэвіча, які задоўбавіцца ў АН БССР.

Больш таго, цікавая і унікальная кніга Ф. Багушэвіча (невялкая арыганіна) — «Людзі беларуская» ці «Смьк беларускі» — у музеі нават не запісана! Дзе былі ўласнавуныя папраўкі і заўвагі паэта, некалькі год назад трапілі на вочы былому старшніку Смаргонскага райвыканкома І. Буцько, які ўзяў на «пачытаць» і не вярнуў музею.

Недаўна беларускі народ адзначыў семдзясят пяць год з дня нараджэння свайго вялікага песьніка Янкў Купалы. У Радаўкі-Кавічах, непадалёк ад Вязынічы, пастаўлена помнік паэту. Зроблена вельмі добра і правіла, але гэтага мала. Недааравална доўга зацываецца падрыхтоўка да закладкі ў Мінску манументальнага помніка гусяляру беларускай літаратуры.

Трэба падумаць і аб тым, каб знайсці форму ўшанавання памяці Янкў Купалы на Лагойшчыне, дзе прайшлі дзіцячыя і юнацкія гады паэта, дзе частым госцем быў ён і пазней, дзе напісаў многія свае творы. Найбольш падыходзячае месца для гэтага, па-мойму, вёска Селічы, дзе сямя Купалы пражыла дзесяць гадоў, ці раённы цэнтр — Лагойск.

Неўзабаве беларускі народ адзначыць першую гадавіну з дня смерці свайго вялікага сына Якуба Коласа. Падрыхтоўча праца да адкрыцця музея народнага паэта ў Мінску ўжо вядзецца, але вельмі марудна. Нічога не зроблена яшчэ для адкрыцця філіяла музея Я. Коласа на радзіме паэта ў Мікалашэўшчыне. Пакуль што ішчэ толькі размова аб тым, дзе будзе размешчаны філіял — у цэнтры вёскі, ці з краю яе — у Смольні, дзе жыў брат Я. Коласа — Іосіф Міхайлавіч Міцкевіч.

На малаўнічым беразе Нёмана, у Смоль-

ні, — самае зручнае і прыдатнае месца для філіяла музея. Гэтая мясціна памятае ў многіх адносінах: тут жыў Я. Колас да рэвалюцыі, быў частым госцем пазней, тут жыла яго блізкая радня — правобразы выдатнай паэмы «Новая зямля» і трылогіі «На рэстанках». Якуб Колас так апісае Смольню ў артыкуле «Памятная сустрэча»:

Фельетон

ПЫЛ У ВОЧЫ

Прыезд навуковых супрацоўнікаў на Мінскі гіпсавы завод выклікаў радаснае ажывленне. Вестка з хуткасога ветру абляцала ўсе чухі. Рабочыя з найвялікшай пашанай сустракалі прадстаўнікоў навукі, якія заглянулі да іх на выпадкова, а з высокароднай мэтай — аблегчыць працу, палепшыць ахову здароўя.

На гэтым прадпрыемстве, размешчаным амаль у самым цэнтры горада, так наладжана вытворчасць, што ў працэсе размоў гіпсавага каменя ў паветра кожныя суткі выкідаецца паці-шэць тон гіпсавага пылу. Ён не толькі шкодзіць здароўю рабочых, але і асядае ў вялікай колькасці на жылля кварталы, што выклікае справядлівыя скаргі працоўных. Вось чаму, каб пазабавіцца такой бяды — гіпсавых хмар — вельмі патрабна была дапамога вучонага розуму.

— Вядома, навука ідзе наперад, — гораха гаварыў дырэктар завода тав. Дзем'янович на вытворчай нарадзе. — Вучоныя вынайшлі ўніверсальныя пылаўлаўчывочныя фільтры, якія паглынаюць усе шкодныя для здароўя адкіды. У цэхах будзе чыстае паветра, як у аранжарыі... І мы, нарэшце, паставім на вокнах вагонаў, на двары разаб'ем клубы...

І вось па заводскай тэрыторыі ў суправаджэнні дырэктара і галоўнага інжынера важна кроцьчы аўтар вынаходніцтва — дацэнт кафедры пецэлаабесцячэння і вентыляцыі Беларускага політэхнічнага інстытута Яфім Рыгоравіч Пераплётчыкаў. За ім таксама паважна ідуць яго асістэнты.

Пераступіўшы парог асноўнага вытворчага цэха, дацэнт пагардлівым позіркам азінуў аргаты, якія размацоўваюць гіпсавыя каменныя, і з годнасцю вучонага завіў:

— Вось тут, замест гэтых дапапашных камер, якія не абеспечваюць ачыстка адкіды, мы ўстанавім новыя, магутныя і ўдасканаленыя рукаўныя фільтры. Хай згінучы хмары, хай прыдзе святло ікрышталёвай чысціні паветра!

На твары прысутных зазлялі ўсешкі: нарэшце, будзе чыста дыхаць!

— Толькі трэба пабудавць спецыяльнае памяшканне, дзе-б мы змаглі зманціраваць новыянайдзеныя аргаты, — азначыў Пераплётчыкаў і дадаў: — Пакуль зразумела, для эксперыменту.

— Будзе зроблена, — запэўніў дырэктар завода. — Для навукі, якая нам нясе палегку, нічога не паškodзе.

І сапраўды, не паškodжалі. Калі быў заключаны дагавор з інстытутам, завод заплаціў яму адразу бэз малаго 50 тысяч рублёў. Праўда, гэта быў кошт толькі навукова-даследчых работ, куды ўвайшла так званая і прама вытворчая зарплата, якая складаецца з прафесарскай, дацэнцкай і асістэнцкай гадзін. Апроч таго, завод зрабіў немалыя выдаткі на будаўніцтва спецыяльных памяшканняў для ўстаноўкі ўніверсальных рукаўных фільтраў.

Справы ішлі як пельга леш. Калектыўна завод наароўні з вучонымі радаваўся перамогаю. Заставалася толькі рэалізаваць заказ на стацыянарнае абсталяванне і зманціраваць яго. Дацэнт Пераплётчыкаў параіў і надрадчыка — кіеўскі завод імя Пётруўскага, які, нібыта, з поспехам вырабляе фільтры.

У добрым настроі галоўны інжынер гіпсавага завода Аляксандр Бузьміч Грабoўскі накіраваўся ў камандзіроўку. Узброіўшыся тэхнічнай дакументацыяй і чарыжамі, ён паехаў у Кіеў, на ракамендываны Пераплётчыкавым завод імя Пётруўскага...

Не заходзячы ў гасцініцу — хутчэй-бы мець універсальныя фільтры! — не адначыўшы (маўляў, адначне на сваім заводзе, як будзем дыхач адфільтраваным паветрам). Грабoўскі падбегам накіраваўся ў выхадны Кіеўскага гарадскога Савета.

— Ды што вы, галубок! — выслухаўшы яго, здзіўлена развалі рукамі работнікі выхадкама. — Такого завода ў Кіеве няма.

— Як гэта нема? — насцярожыўся Гра-

бoўскі. — Вы не жартуйце. Без гэтага завода нам, можна сказаць, не дыхнуць!

— А хто вас сюды накіраваў? — з усмешкай спытаў вусаты мужчына, які сядзеў ля старшыняскага стала.

— Разумею, я інжынер завода, — крыху збытаўшыся, сказаў Грабoўскі. — А наш вучоны Пераплётчыкаў вынайшаў новы фільтр, які ўлоўлівае пыл, і запэўніў, што яго можа зрабіць кіеўскі завод імя Пётруўскага...

— Не, таварыш, — зноў усміхнуўся вусаты мужчына, — вы, відаць, не разумеюці адзін аднаго, ці вучоныя, як вы кажаце, проста пажартавалі з вас... Я сам таксама інжынер. Паверце, што такога завода ў нас на ўсёй Украіне няма.

Не паверыўшы словам вусатага, Грабoўскі патраціў некалькі дзён на пошукі патрабнага завода. І ўсё дарэмна — чаго няма, таго не знойдзеш. Нарэшце, хтосьці паведміў яму, што недзе ў Сібіры нібы некалі вырабляліся падобныя фільтры для ўлоўлівання залатога пылу, ды і то даўно зняты з вытворчасці як неапраўданыя слабе.

З цяжкім сэрцам вяртаўся ў Мінск галоўны інжынер гіпсавага завода. Непрыемны асядак і горкі розум не давалі яму спакою. Магчыма, сапраўды яны з дацэнтам Пераплётчыкавым не зразумелі адзін другога? А магчыма ён сыграў з ім злыны жарт?

Як толькі ён выйшаў з вагона, — не сцяраў, проста з вакзала назваў у інстытут.

— Што-ж вы, Яфім Рыгоравіч... — абурэўся ён ў тэлефонную трубку. — Выхадзіць, вы дарэмна мяне зганялі ў Кіеў...

І Грабoўскі раскажаў усю гэтую сумную гісторыю, якая, на яго здзіўленне, ніколі не абмяжылася аўтар «вынаходніцтва».

— Гаўпства, — адказаў Пераплётчыкаў, — зробім перапарат. Дадзім дакументы на інышы, больш дасканалыя фільтры.

Вядома, маладому інжынеру Грабoўскаму цяжка было даказаць вучонаму, сячыць за палётан яго творчай думкі. Грабoўскі спрабаваў хутчэй укарніць у практыку больш эфектыўны метад барацьбы з запыльнасцю паветра, а дацэнт Пераплётчыкаў лічыў гэта для сябе ўжо даўно пройдзеным этапам. Маўляў, яго справа прапанаваць правесці эксперымент і дамагчыся зацвярджэння вывадаў. А што будзе далей — гэта яго мала датычыць...

І вось мы гутарылі аб гэтым з загадкавым кафедры пецэлаабесцячэння і вентыляцыі політэхнічнага інстытута прафесарам Аляксеем Акавэцкім, і ён прытрымліваецца такой-жа думкі.

— Для вучонага важна падрыхтаваць навуковую працу і далажыць, — шматзначна на завяў прафесар, — а астатняе яго менш за ўсё павінна цікавіць...

Затое зусім інышы думкі наокоці гэтага рабочыя Мінскага гіпсавага завода. Пакуль цягнулася амаць пацідзавыя цегані з гэтымі элашчымі рукаўнымі фільтрамі, узрасла магучасць прадпрыемства — пылу дабавілася яшчэ больш... Калі-б цяпер нават і ўдалося зрабіць гэтыя фільтры, яны для эксплуатацыі не былі-б прыгоднымі. Творчая думка работнікаў кафедры ніяк не магла паспеха за жыццём, яна адстала на цэлую нішчодку.

І кожны раз, калі Аляксандр Бузьміч Грабoўскі заходзіць у цэхі, рабочыя цяпер пасмейваюцца з вынаходніцтва, за ўкараненне якога ён так заўята змагаўся.

— Дзе ваш знытны вынаходнік? — пытаюцца ў яго рабочыя. — Жаўчыць, ён на гэтых фільтрах нават абараніў кандыдацкую дысертацыю?

— Так, абараніў, — адказвае Грабoўскі.

— А нам, рабочым, ад гэтага не лячыць. Пыл як быў, так і застаецца. Затое ён умела пусціў усім пыл у вочы...

П. ТОРМАСАУ.

Поспех беларускіх артыстаў у Літве

На працягу месяца ў Вільнюсе і Каўнасе праходзілі гастролі Рускага драматычнага тэатра БССР. Найбольшым поспехам у літоўскага гледача карысталіся спектаклі «Аптымістычная трагедыя», «Кароль Лір».

«Каменная гыздо». Вобразы, створаныя артыстамі, выклікалі добрую ацэнку гледачоў.

П. ДЗІСІС.

Літоўская ССР

НОВЫ МАГАЗІН

Дзямі на вуліцы імя Леніна ў Мінску адкрыліся вялікі магазін. Сюды перамясціўся адзед культтвараў сталічнага ўніверсітэта. Загачыцца секцыя радкі Валыянціна Іванавіча Пу-гачова раскавае:

— Універсам у Мінску не маленькі, але ўсё-ж у ім было цесна. Многія тавары ляжалі на складах і базях. Прывезці іх мы не мелі магчымасці, і пакунікі інышы раз прыходзілі на некалькі разоў за неабходнай рэччу. Ды і з рэалізацыяй тавараў было цяжэй. Цяпер іныша справа...

І сапраўды, калі раней фатэсцыя змяшчалася пад дзесяцінай клеткай ўніверсітэта, а да невялікага прылаўка радыётвараў не было гэта паліцейскі дык дыпер для гэтых тавараў аздавана прасторная зала. На паліцах выстаўлены новыя прыёмнікі «Беларусь-55», «Маяк», «Муравец» і інышы. Многія іх на поўнаправадніках, маюць электрамагнітныя антаны і працуюць на ультракароткіх хвалях.

Або ўзяць, напрыклад, музычную секцыю. Раней на паліцах хапала месца на дзесяцінай інструментаў, а цяпер выстаўлены вялікадушы, скрыпкі, гітары, баяны «Дзінтра», «Данбас», «Палтава». На стале — калі 500 назваў плацінак, сарод іх — плацінкі з беларускімі, рускімі, украінскімі, літоўскімі песнямі і танцамі.

У магазіне абсталяваны тэлевізійны салон. Тут выстаўлены роўныя сістэмы айчы-

...Невялічкі столік з надпісам «Музычная кансультацыя», які стаіць каля самай эстрады, з усіх бакоў абступілі слухачы канцэрта. Лектар ледзь паспявае адкаваць на дзесяткі пытанняў, якія чуюцца з усіх бакоў. У на некаторыя з іх не так лёгка адказаць каротка. Маладая дзяўчына, відаць, студэнтка, хоча даведацца, якія сімфанічныя творы напісаў французскі кампазітар Сен-Санс. Другую цікавіць, у якім стагоддзі нарадзіўся жанр вальса. Трэцяя просіць раскаваць, што такое даджафонія. Папылы чалавек у саламаным кашавым дэптываецца, чаму існуе такая розніца ў поглядах вядомых рускіх музыказнаўцаў Серова і Стасова на музыку Вагнера. Вянушчаты хлапец у форме вучня рамесніцкага вучылішча просіць паказаць арфу, трамбон і вялікадушы. Рабочы цікавіцца, што такое сімфонія, саната, аркэстра, камерная музыка.

Ужо даўно павінен скончыцца перапынак паміж аддзяленнямі канцэрта, а пытанням няма канца. Пераважае большасць іх аскрава сведчыць аб цікавасці да сімфанічнай музыкі, аб росце музычнай культуры нашых людзей.

Такую карціну можна было назіраць заўсёды ў час канцэртаў сімфанічнага аркэстра Беларускай філармоніі ў парках многіх гарадоў Беларусі. На працягу чэрвеня — ліпеня аркестр наладзіў канцэрты ў Гродна, Гомелі, Віцебску, Магілёве, Бабруйску, Маладзечна, Барысаве. За 20 год існавання філармоніі селятыня гастрольна паездка аркэстра, бадай, — самая значная і цікавая на ўсё адноснае. Ужо тое, што канцэрты наладжваліся выключна ў парках, на пляцоўках, дзе прысутнічае вялікая колькасць слухачоў, гаворыць пра многае.

Але, нажалі, часта здараецца, што канцэртныя эстрады паркаў у летнія дні аддаюцца поўнаправаднікам джазавым ансамблям, усялякім выканаўцам цыганскіх рамансаў і пошлых песенек. Бытуе яшчэ срод некаторых кіраўнікоў мясцовых культурна-адукацыйных арганізацый, быццам у летні час перавага павінна аддавацца лёгкай, так званай «садовай» музыцы.

У гэтых умовах гастролі сімфанічнага аркэстра ў гарадскіх парках — карысныя і цікавыя ў многіх адносінах. Праграмы іх былі складзены так, каб азнаёміць слухачоў з выдатнымі ўзорами сусветнай музычнай спадчыны і творами савецкай музыкі. Быў наладжаны цыкл тэматычных канцэртаў з твораў Глінкі, Чайкоўскага і кампазітараў «Магутнай кучкі», заходне-еўрапейскай класічнай музыкі, кампазітараў краін народнай дэмакратыі, савецкай музыкі, беларускіх кампазітараў. У канцэртах прагучалі цікавыя сімфанічныя творы — Чавэрта, Пятая і Шостая сімфоніі, «Італьянскія капрыччы» і сюіты з балетаў Чайкоўскага, Першая сімфонія Калініна, «Іспанскія капрыччы» Рымскага-Корсакава, «Ноч на Лысай гары» Мусаргскага, творы Глінкі, Бардзіна, Глазунова, Пятая сімфонія Бетховена, «Іякучаная сімфонія» Шуберта, сімфанічная паэма «Праўдзіца» і Другая венгерская рапсодыя Ліста, «Рымскі карнавал» Вердзі, творы Біза, Вердзі, Гуно, Брамса, Дворжака і інышы кампазітараў.

Сустрэча з былымі партызанамі

Гомельскі драматычны тэатр, які гастроль у Роўна наладзіў сустрэчу з былымі партызанамі легендарнага атрада героя Савецкага Саюза Мельдзевеца.

Артысты праслухалі ўспаміны сяброў Мельдзевеца аб гераічнай барацьбе партызан у гады Вялькіх Айчынай вайны. О. Саліччук, Б. Харытонаў і П. Мамонцаў раскавалі многа цікавых эпизодаў аб справах рэзыхачоў.

Вечарам былыя партызаны былі гаспаі на спектаклі Гомельскага тэатра.

На кніжнай паліцы

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай літаратуры. Іван Науменка. «Семнаццатая вясной». Алападаны. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 44. Цана 50 кап.

Галіна Дакутовіч. «Сэрца і крылы». Дзеініш штурманна жаночага авіянічнага палка. Падытрытаваў да друку Ул. Мехуў. Малюкні. П. Папалыскага. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 104. Цана 1 руб. 90 кап.

Яўген Васіленка. «Выпадковы прыпынак». Алападаны. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 36. Цана 40 кап.

Сарод найбольш цікавых твораў савецкай музыкі можна назваць Сёмую сімфонію Пракоф'ева, «Святуючню уверцюру» Шастаковіча, канцэрт для скрыпкі з аркэстрам Кабалеўскага, «Маладзёўскае сюіту» Лейко, Чавэртую сімфонію Цікоцкага, сімфанічныя паэмы «Партызанская быль» і «Нарач» Алоўнікава, «Фантазію» для аркэстра Пукста. Музыка краін народнай дэмакратыі была праўстаўлена творамі Целігерова, Энеску, Цен Дзінь-юна, Лю Чэ-пьяна і інышы кампазітараў.

Усе гэтыя творы сплаліся з вялікай увагай. Аб добрым мастацкім гусце і знаёмстве слухачоў са складанымі творамі сімфанічнай музыкі сведчылі бурныя апладыменты, якімі слухачы ўзнагароджвалі выканаўцаў. На ўсёх канцэртах было вельмі многа слухачоў. Нават у дрэжнае даждлівое надвор'е заўзятая аматыры музыкі, «сузброіўшыся» плашчамі і парасонамі, прыходзілі дакладна ў вызначаны для канцэрта час. Такія адносіны слухачоў азначаюць прывітанне таму, што калектыў аркэстра выступаў з пачуццём вялікай адказнасці і з сапраўдным творчым уздымам. Большасць канцэртаў вызначалася своеасаблівай цэльнасцю, асабліва ў цудоўным на сваіх акустычных якасцях зялёным тэатры віцебскага парка імя Фрунзе.

Вялікае значэнне для якасці канцэртаў адгравалі рэжысёры, правядзеныя дырыжорамі В. Дуброўскім і Б. Афанасевым. Шырокі ўдзел у выступленнях прынялі салісты — севякі В. Млодак, М. Дзявіскаў, О. Фурс, Т. Ліхаварстаў, скрыпач М. Гальштэйн, артысты філармоніі Т. Луг'янава, В. Барыздзіна, Р. Лунёва, Д. Зубрын. Божаму канцэрту папярэднічала кароткае ўступнае слова лектара музыказнаўцы філармоніі Л. Аўрабаха, які таксама праводзіў музычныя кансультацыі.

Праграмы асобных канцэртаў складаліся на заяўках наведвальнікаў. Гэтая форма творчай сувязі са слухачамі даўно ўжо стала папулярнай у практыцы радкі, але ў дзейнасці канцэртных арганізацый яшчэ не атрымала свайго развіцця. А між тым яна магла-б даць многа цікавага і каштоўнага, дапамагчы лепш зразумець густы і запатрабаванні аўдыторыі.

У Дзяржаўным архіве БССР

4 жніўня 1922 г. урадам Беларусі была прынята пастава аб стварэнні Цэнтральнага архіва БССР. Тады, у цяжкія гады пасляваеннай разрухі, маладыя работнікі праступілі да збору дакументальных матэрыялаў. У асноўным гэта былі дакументы, якія адносяцца да першых год Савецкай улады, да першых год Савецкай улады, да першых год Савецкай улады, да першых год Савецкай улады.

Хутка сетка дзяржаўных архіваў рэспублікі пашырылася. Збор дакументальных матэрыялаў пачалася ў Віцебску, Магілёве, акруговых і вядомасных архівах. Да 1 студзеня 1941 г. у Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі мелася на захаванні 2318 фондаў аб'ёмам 850.754 адзіны.

Вялікая страта архівам рэспублікі была нанесена ў гады Айчынай вайны. Гітлераўскія захопнікі разрабавалі дакументы і фонды, вывезлі іх у Германію, а частку знішчылі.

У першыя ж дні пасля вызвалення Мінска ад фашысцкіх войскаў Дзяржаўны архіў аднавіў работу. Хутка з Германіі былі вярнуты вывезеныя дакументы. З хваляваннем разбіралі бібліяграфы і архіварыусы справы. Якая-ж была іх радасць, калі срод папер знайшоўся рукапіс любімага паста Янкі Купалы! Хутка работнікі архіва закончылі сістэматызацыю ўсяго комплексу дакументальных і друкаваных матэрыялаў і праступілі да іх усебаковага выкарыстання. Асноўны комплекс дакументаў ахоплівае перыяд з Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1917 г. да 1932 г. і толькі па асобных фондах маюцца матэрыялы да 1940 г.

Найбольш раннія дакументы — перыяд Часовага ўрада — утрымліваюцца ў фондах розных устаноў і арганізацый. Да ліку іх адносяцца фонды губерванскіх і павятовых камісараў Часовага ўрада, зямельных, прадуктовых і грамадскіх камітэтаў, зэмскіх і прадуктовых упраў, камісій па справах выбараў у Законадаўчы сход інышы. Гэтыя дакументальныя матэрыялы, інгледзячы на іх нешматлікасць, выкрываюць імперыялістычны характар палітыкі Часовага ўрада, жаю праводзілі на месцах губерванскія і павятовыя камісары, паказваюць рэвалюцыйную барацьбу рабочага класа і працоўнага сялянства Беларусі супраць гэтай палітыкі. Аб нарастанні рэвалюцыйных выступленняў і аграрных хваляванняў у Беларусі ў сакавіку — кастрычніку 1917 г. раскаваюць даныя павятовых камісараў, землеўласнікаў з просьбай прысылакі войск для ўстаўлення парадку.

У архіве захоўваюцца справы, якія характарызуюць вяроча адносіны эсэра-мешавіцкага Часовага ўрада да большавіцкага друку. Месяца сакрэтнае распараджэнне галоўнакамандуючага арміяй Заходняга фронту аб забароне газеты «Молат».

Наступную групу фондаў, невялікую па аб'ёму, але цікавую па зместу, складаюць дакументы ўстаноў-фондаўтваральнікаў, якія дзейнічалі на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі і Заходняй рэвалюцыі ў 1918 г. Сарод іх — матэрыялы Заходняй камуны, Беларускага нацыянальнага камісарыята, Мінскага ваеннага савета і некаторых інышы.

У матэрыялах фондаў адлюстраваны мэр-прапрыетарыя па сацыялістычным будаўніцтву, якія праводзіліся на тэрыторыі Заходняй камуны ў 1918 г., барышчэ беларускага народа супраць барышчэ акупантаў, яго імкненне да захавання адзінства Савецкай Беларусі з РСФСР, клопаты Савецкага ўрада аб беларусыз, эвакуіраваных у глыб Расіі ў перыяд нямецкага наступлення на Беларусь.

Даволі поўна раскаваюць дакументы аб жыцці і дзейнасці працоўных рэспублікі ў гады аднаўлення народнай гаспадаркі і першых пацідокаў. Вялікую цікавасць уяўляюць ленынскія дакументы, галоўным чы-

За некалькі дзён аркестр атрымаў велізарную колькасць індывідуальных і калектыўных заявак. З просьбай выканаць любімыя творы звярталіся рабочыя і інжынеры заводу і фабрык, будаўнікі і служачыя, навучніцы школ ФЗН і хатнія гаспадыні, студэнты і пенсіянеры, ваенна-служачыя і школьнікі. Немагчыма пералічыць усе, напісанае ў заяўках, але амаль усе яны сведчаць аб любові да сур'ёзнай сімфанічнай музыкі. Так, толькі за адзін вечар мы атрымалі восем заявак на выкананне сімфоніі Бетховена. 17 — на прапалаўнаванне буйных твораў Чайкоўскага, 13 — ад аматыраў твораў Грыга. У заяўках была таксама выказана цікавасць да твораў Бардзіна, Рымскага - Корсакава, Мусаргскага, Глазунова, Скрабіна, Рахманіна, Ліста, Берліза, Моцарта, Гайдна, Шастаковіча, Пракоф'ева, Хачатуряна, Дунаўскага, Цікоцкага, Пукста.

Лі багаты матэрыял для вывучэння эстэтычных густаў нашых слухачоў! Трэба спадзявацца, што мастацка кіраўніцтва філармоніі сістэматызуе гэты матэрыял, каб найбольш удала скласці праграмы не толькі летлага, але і зімовага сезону. Дарэчы, хочацца пажадаць, каб і ў час зімовага канцэртнага сезону філармонія наладзіла жывую сувязь са слухачамі, сістэматычна праводзіла канферэнцыі наведвальнікаў канцэртаў. Разам з праграмамі варта раздаць аякеты, у якіх слухачы маглі-б выказаць свае думкі і пажаданні.

Гастролі прынеслі шмат карыснага калектыву сімфанічнага аркэстра, павялічылі колькасць яго сапраўдных сяброў — шчырых аматыраў музыкі. У кожнага артыста засталіся шчырыя ўспаміны аб сардэчных і размовах са слухачамі, аб сардэчных словах удзячнасці. Але разам з тым да гэтага прымешваецца і некалькіе пачуццё расчаравання — азначта ўжо мала канцэртаў адбылося ў некаторых гарадах. І сапраўды, ці маглі задаволіць слухачоў Баўруйска тры канцэрты. Столькі-ж было і ў Магілёве, два ў Маладзечна, адзін у Барысаве. Пры павялічэнні будучых гастрольей аркэстра гэта трэба ўлічыць, каб калектыў зрабіў

больш поўныя цыклы летніх канцэртаў у духу або трох гарадах. Летнія канцэрты павінны быць таксама, што і зной аркестр усюды будзе жадамым гасцем.

Падводзячы вынікі гастрольей аркэстра, заўважаем, што ў Мінску яны праходзілі менш цікава, не карыстаюцца такім поспехам і збіраюць значна меншую колькасць слухачоў. Вялікая доля віны ў гэтым прыпадае на кіраўніцтва паркамі, якое глядзіць на сімфанічную музыку як на нешта непажаданае і неспатрабнае. У парку імя Горкага, напрыклад, нягледзячы на тое, што ёсць выдатная пляцоўка, усе сімфанічныя канцэрты праводзяцца на эстрадзе масавага поля, з аднаго боку якога праходзіць шумная алей, а з другога — існуюць воклічы «балельчыкаў» са стадыёна, з тронга — працякае Свільча, а не вельмі прыемным пахам, праходзіць дарога, дзе няспынна грукочуць машыны. У такіх умовах не вытрымае да канца канцэрта нават самы заўзятая аматыр музыкі.

У летнім канцэртным сезоне аркестра былі недахопы. У канцэртах у парках і ўдзельнічалі вядомыя савецкія музыканты. Чамусьці лічыцца, што запрашэнне славуэтага артыста або дырыжора на канцэрт летлага сезону — залішняе расхвала. Гэта няправільная думка. Жадаючы выканаць як мага больш твораў прыляло да адчувальнай перагары некаторых праграм. Віна ў гэтым мастацка кіраўніцтва філармоніі і мастацкага савета аркэстра, якія ўхіліліся ад складання праграм канцэртаў. У праграмах не былі выкананы некаторыя падрыхтаваныя творы («Германія сімфонія» Бетховена, «Пятая сімфонія» Дворжака і інышы). З наведвальнікамі канцэртаў у Мінску не праводзіліся музычныя кансультацыі. Частка канцэртаў адбылася без удзелу лектара. Не выпускаліся афішы, не было наладжана вядомага канцэрта на заяўках слухачоў.

Летні сезон быў адным з найбольш поўназначных за апошнія гады і ператварыўся ў творчую справядлівую сімфанічнага аркэстра перад шматлікімі слухачамі.

Д. ЖУРАЎЛЁВ.

Не менш важнае значэнне для навукова-даследчай работы маюць друкаваныя матэрыялы аддзела навукова-справядлівай літаратуры архіва.